

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali-alan koulutusohjelma

Riitta Laitinen

VÄSYNEET JA LEVOTTOMAT LAPSET LAAJENNETUSSA PÄIVÄHOIDOSSA

Opinnäytetyö 2012

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaaliai

LAITINEN, RIITTA

Opinnäytetyö

Työn ohjaaja

Toimeksiantaja

Marraskuu 2012

Avainsanat

Väsyneet ja levottomat lapset laajennetussa päivähoidossa

54 sivua + 2 liitesivua

Lehtori Virve Remes

Kanavansuun Päiväkot

laajennettu vuorohoito, levottomuus, varhaiskasvatus,
väsymys

Tutkimuksessa selvitettiin, miten lapsen levottomuus ja väsyminen näkyy arjessa ja miten lastentarhanopettaja pystyy tukemaan väsyneitä ja levottomia lapsia työssään. Samoin selvitettiin, miten yhteistyö onnistuu päivähoitohenkilöstön ja vanhempien kesken ja miten kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa onnistuu laajennetussa päivähoitoryhmässä. Työn teoriaosuudessa on perehdytty päivähoitoon ja tarvittaviin tuentatarpeen tasoihin ja ennen kaikkea vuorohoitoon.

Aihe on ajankohtainen, sillä vuorotyötä tekevien vanhempien määrä lisääntyy koko ajan. Tutkimukseni oli laadullinen ja aineiston keruumenetelmänä käytettiin avointa kyselyä. Tutkimus tehtiin avoimella kysymyslomakkeella. Vastaajia oli kaksi: nuorempi lastentarhanopettaja ja vanhempi lastentarhanopettaja.

Vastaajien mukaan työ laajennetussa ryhmässä on kiireistä. Lapset ovat väsyneitä ja itkuisia aamuisin. Päiväkodin henkilökunnan ja lasten huoltajien välinen yhteistyö koettiin hankalaksi ja haastavaksi. Syitä ovat mm. vanhempien kiireisyys tai se, että vanhemmat eivät reagoi viesteihin, joita päiväkodin henkilökunta heille lähettää.

University of Applied Sciences

Social Care

LAITINEN; RIITTA

Tired and fretful children in extended day care center

Bachelor's Thesis

54 pages + 2 pages of appendices

Supervisor

Virve Remes seniorlecturer

Commissioned by

Kanavansuun päiväkoti

November 2012

Keywords

extended day care, fretful children, early education, tired

The theme of the study is about tired and fretful children in extended day care center. In the theoretical part of the study I have examined daycare and necessary levels of extended day care and especially how to cope with children when there are different people working in different shifts.

According to my own observation children are tired, uneasy and tend to cry. Even older children who have come early in the morning are very tired, because they have not been able to sleep enough at night, because they have gone to bed too late. In the morning they feel tired and miss their parents they do not want to leave. The fits of crying go on all the morning and also when they are out.

I wanted to find out how the child's anxiety and tiredness can be seen in everyday life. How does co-operation between the day care personality and the parents work? How can parents and educational persons co-operate in extended day care? How can we support the relationship between the child and her or his parents?

The study is qualitative. The method to collect the material was an open questionnaire. The basic problems are: 1. How can a kindergartner teacher be able to support tired and fretful children in her/his work? 2. How can we support the interaction between day care personality and parents?

According to the two respondents the work within the extended day care is busy. The children are tired and tend to cry in the morning. Co-operation between the kindergartners and the guardians is challenging and difficult because the guardians are busy or do not react to the messages the kindergartners send to them.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	6
2 LASTENTARHATYÖTÄ LAPPEENRANNASSA 1960-LUVUN ALUSSA	8
3 LAPSILÄHTÖINEN PEDAGOGIIKKA	9
4 EKOLOGINEN TEORIA	10
4.1 Lapsi kasvaa lähiympäristön vuorovaikutuksessa	10
4.2 Varhaiskasvatussuunnitelma	12
4.3 Esiopetus	14
4.4 Verkostotyö	15
4.5 Varhaiskasvatuksen tukitoimien ja tuen rakentuminen arkeen	15
4.6 Kasvatuskumppanuus	18
4.7 Subjektiivinen päivähoito-oikeus	20
5 LAPSUUS	20
5.1 Päivähoidosta varhaiskasvatukseen	21
5.2 Vuorohoidon vaihtoehdot	21
5.3 Teollinen ja jälkiteollinen yhteiskunta muuttaa kotikasvatusta	23
6 VÄSYNEET JA LEVOTTOMAT LAPSET	23
6.1 Stressi	24
6.2 Melu	24
6.3 Unirytmi ja sen merkitys valvokäyttäytymisessä	25
6.4 Keltikangas-Järvisen (2012) keinoja lasten stressitason laskemiseen	25
7 TUTKIMUSPROSESSI	26
7.1 Tutkimusongelma	27
7.2 Tutkimuksen toteuttaminen	27
7.3 Kysely ja haastattelu (survey)	28
7.5 Kysymyslomakkeen arviointia	29
7.6 Vastaukset ja tutkielman tulokset	30

7.7 Tulosten yhteen veto sekä tutkimuksen arviointia	35
7.8 Päätelmiä	37
8 POHDINTAA	43
LÄHTEET	45
LIITTEET	

Liite 1. Kysymyslomake

1 JOHDANTO

Lapsen hoidon tarpeen perusteella valitaan perhettä palvelevin vaihtoehto. Vuorohoidossa lapsen hoitoajat perustuvat vanhempien työ- tai opiskeluaikoihin. Hoitoajat voivat ja kaantua koko vuorokauden ajalle. Vuorohoito järjestetään yleensä vuoropäiväkodissa, joskin perhepäivähoidossa on myös joitakin vuorohoitopaikkoja. Lapselle järjestetään päivähoitopaikka toisesta päiväkodista tai perhepäivähoidosta, jos lapsen vuorohoidon tarve loppuu. Suomessa vuonna 2010 vuorohoidossa oli 14 650 lasta seitsemän prosenttia kaikista hoidossa olevista lapsista. (Säkinen 2011.)

Paikka paikoin hoidontarve on ollut niin rajua, ettei hoitopaikkaa ole kyetty tarjoamaan kaikille tarvitsijoille. Esimerkiksi ympärivuorokautisissa, kunnallisissa päiväkodeissa hoidettavien lasten määrä on yli viisinkertaistunut 1990-luvun alun jälkeen. Vuorohoidon tarve kasvaa lähivuosina edelleen. Ilmiö johtuu siitä, että suomalaiset puurtavat aiempaa enemmän ilta- ja viikonloputöissä. (Haliseva-Lehtinen 2012.)

Varhaiskasvatuksesta vastaa Lappeenrannassa kasvatus- ja opetuslautakunta. Varhaiskasvatuksen vastuualue huolehtii siitä, että lasten lakisääteistä päivähoitoa ja esiopetusta on saatavissa kunnan järjestämänä ja valvomana siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin, kuin Lappeenrannassa esiintyvä tarve edellyttää. Päivähoito toimii lasten ja lapsiperheiden yksilöllisiä tarpeita kunnioittaen, huomioiden perheiden tasapuolisen kohtelun. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 8.)

Varhaiskasvatusympäristö muodostuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta kokonaisuudesta. Varhaiskasvatusympäristöön kuuluu rakennetut tilat myös lähiympäristöön, joita pystytään muokkaamaan ajan ja tarpeen mukaan. Oppimiseen innostava ympäristö herättää lapsissa mielenkiintoa, kokeilunhalua, uteliaisuutta ja samalla se kannustaa lasta toimimaan ja ilmaisemaan itseään. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 14.)

Päiväkotien toiminta on tavoitteellista ja suunnitelmallista. Lapsille määritellään hoito- ja kasvatustavoitteet yhteistyössä vanhempien kanssa. Päiväkodeissa lasten hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta huolehtii koulutettu henkilökunta. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 14.)

Lappeenrannan varhaiskasvatuksen arvot ovat: ” jokaisen lapsen lapsuutta arvostetaan, lasta suojellaan ja turvataan lapselle hyvät kasvuolosuhteet”. (Lappeenrannan varhaiskas-

vatussuunnitelma 2010, 9.) Laajennettu päivähoitoa antava ryhmä on niille iltahoitoa tarvitseville lapsille, joiden hoitotarve jatkuu arkipäivisin kello 18.00 jälkeen enintään kello 22.00 asti (Päivähoito).

Opinnäytetyöni aihe on väsyneet ja levottomat lapset laajennetussa päivähoidossa. Päivähoidosta kertovassa teoriaosuudessa olen perehtynyt päivähoitoon ja tarvittaviin tuentarpeen tasoihin ja enennen kaikkea vuorohoitoon, koska työskentelin laajennettua vuorohoitoa antavassa ryhmässä.

Halusin työssäni selvittää, miten lapsen levottomuus ja väsyminen näkyy arjessa. Miten lastentarhanopettaja pystyy tukemaan väsyneitä ja levottomia lapsia työssään. Miten päivähoidon ja vanhempien keskeinen tehtävä yhteistyö sujuu? Miten kasvatuskumppanuus sujuu laajennetussa päivähoitoryhmässä? Miten tuetaan lapsen ja vanhempien välistä suhdetta?

Aihe on ajankohtainen, sillä vuorotyötä tekevien vanhempien määrä lisääntyy koko ajan. Aihetta ovat tutkineet Kalliala (2012) ja Keltikangas-Järvinen (2012). Opinnäytetyössäni ja tutkimuksessani halusin nostaa esiin lastentarhanopettajien äänen: aihetta käsittelen vain näkemysten ja kokemusten perusteella. Tutkimukseni on laadullinen ja aineiston keruu menetelmänä käytin avointa kyselyä. Tuloksissa käsittelen lastentarhanopettajilta saatuja vastauksia. Saamani tulokset ovat tutkimuksiin verrannollisia

2 LASTENTARHATYÖTÄ LAPPEENRANNASSA 1960-LUVUN ALUSSA

Lappeenrannassa toimi 1960-luvun alussa neljä lastentarhaa: Peltolan lastentalo, Mäntylän lastentarha, Voisalmen lastentalo ja Kaukaan tarha työväestönlapsille myöhemmin sen nimi muuttui Parkkarilan päiväkodiksi. Yksityisiä lastentarhoja olivat: Mannerheimin lastensuojeluliiton tarha ja varuskunta alueella Örebron lastentarha (Kansonen 2006, 96).

Kaupungilla oli 1960-luvulla tarhoissa 150 paikkaa, Mannerheimin lastensuojeluliiton ja Örebron tarhoissa yhteensä 100 paikkaa. Paikoista 75 oli kokopäiväosastoja. Tilanne oli sosiaalilautakunnan mukaan suhteellisen hyvä, mutta tarve uusiin päiväkoteihin oli olemassa. Määrärahoja niiden toteuttamiseen ei kuitenkaan ollut. (Kansonen 2006, 96.)

Kasvatustavoitteet ja -menetelmät perustuivat 1900-luvun alkukymmenien aikana 1700–1800 luvun Henrich Pestalozzin ja Friedrich Fröbelin oppeihin. Fröbelin pedagogiikan mukaan lapsen omatoimisuutta tulisi tukea. Ja näin ollen opetuksen tuli olla lapsenomais- ta vuorovaikutusta lapsen ja kasvattajan välillä. (Kinos, Karila & Palonen 2010, 100.) Tämän sosiaalisesti uudistuneen kasvatuksen avulla oli pyrkimys kohottaa ja parantaa kotikasvatusta ja perustana hengelliselle kasvatukselle ja sosiaaliselle sopeutumiselle. (Kansonen 2006, 96.)

Vanhempien työaika oli 1960-luvulla 40-tuntinen ja lapset kävivät tarhassa myös lauantaisin. Kokopäiväosasto oli avoinna 6.30–16.30 välisenä aikana. Puolipäiväosastolaiset saapuivat kello 9.00 ja lähtivät koteihinsa kello 13.00. Tarhojen aukioloilla yritettiin rajoittaa henkilökuntakustannuksia. Kokopäivätyössä käyvien äitien määrä lisääntyi, tarve lisätiloihin ja kokopäiväosastoon kasvoi. Yhtä opettajaa kohden oli 25 lasta, opettaja ei ehtinyt millään kiinnittää huomiota yksilöihin. (Kansonen 2006, 67.)

Lastentarhat toimivat vain talviaikana. Vanhemmilla oli vaikeuksia saada lastenhoitoa kesäisin. Kaukaan tehdas perusti omistamaansa Härskiän kartanoon kesäsiirtolan ”Heikoille ja muuta virkistystä tarvitseville lapsille.” ”*Myö sitä mennään siirtolaan. Siirtolassa on pikopää. Ammu suuri sarvipää.*” Järvimatka Härskiän saareen matkattiin Kaukaan hinaajalla. Kesäsiirtolaan pääsivät myös yhtiöntyöntekijöiden lapset kuukaudeksi hoitoon. Aluksi kesäsiirtola oli ilmainen, mutta myöhemmin maksu oli kokopäivämaksu. (Kansonen 2006, 68–70.)

Pumpulinen kangaslaukku

Ensiapuyhdistyksen tarhassa kerättiin alkuaikoina viiden pennin tarhapäivämaksua niiltä vanhemmilta, jotka pystyivät maksusta suoriutumaan. Tarhamaksut kuljettiin pumpulinkankaasta tehdystä kangaslaukussa. Laukun kuljettaminen oli lapselle kunnia-asia. Laukussa kuljettiin lappua, jossa oli tieto läsnäolopäivistä ja maksun suuruudesta. Laukussa kuljettiin myös tietoa kotiin ja tarhalle. Laukut olivat vielä 1970-luvulla käytössä. Markka per päivä oli hoitomaksuna vielä 1970-luvulle asti. (Kansonen 2006,128.)

3 LAPSILÄHTÖINEN PEDAGOGIIKKA

Lapsilähtöinen pedagogiikka kehitettiin Suomessa 1990-luvulla varhaiskasvatuksen piirissä lapsikeskeisen pedagogiikan vaihtoehdoksi. Lapsilähtöinen pedagogiikka (child initiated education) edellyttää pedagogisten käytäntöjen tietoista kehittämistä siten, että huomio kiinnitetään lasten sosiaalisiin suhteisiin ja verkostoihin, lapsen asemaan ja osallisuuteen sekä lasten päivän kulun organisointiin. Lapset ovat aktiivisia toimijoita. (Kinos, Kinos, Niemelä & Selinummi 2010, 204–205.)

Lasten kiinnostuksen kohteet ovat keskeisesti läsnä ja huomioituna kasvatus- ja opetusprosesseissa. Lapsilla on mahdollisuus olla mukana oman arjen suunnittelussa, ja ovat osallisina ja pystyvät näin itse vaikuttamaan oman elämänsä kulkuun. Lapset ideoivat, suunnittelevat ja osallistuvat toteutukseen. Aikuinen on oppimisen syventäjiä. (Kinos ym. 2010,10.)

Lapsilähtöinen pedagogiikka onkin lasten mielenkiinnon ja intresseihin pohjaavaa teoreettisen ja havaittavan maailman vuorovaikutusta. Lapsilähtöisyyteen liittyy selkeä ajatus lasten ja aikuisten maailmojen tasa-arvoisuudesta. Pedagogisen ja arjen käytännöt perustuvat yhteissuunnitteluun ja päätöksentekoon. Opettajantehtävänä on huolehtia, että lapset oppivat ja tavoitteet toteutuvat ja koko yhteisö kantaa vastuun lasten hyvinvoinnista. (Kinos ym. 2010,10, 204–205.)

Lapsilähtöinen ajattelu sisältää lapsen yksilöllisen huomioimisen. Se ei kuitenkaan unohda yhteistoimintaa, jossa lapsen kasvu ja kehitys kulkee eteenpäin. Lapsen innostuksen pohjalta lähtevä kasvatus perustuu luottamukseen ja kunnioittamiseen, joka välittyy kas-

vattajasta lapseen. Myös erityislapset hyötyvät lapsikeskeisestä kasvatuksesta. (Kinos ym. 2010,10, 204–205.)

4 EKOLOGINEN TEORIA

Yhteistyön lakisääteinen fokusointi on selvä: yhteisen toiminnan ja kumppanuuden tulee kohdistua lapseen ja siihen, että vanhemmat saavat asiantuntijaapua kasvatustehtävässään. Bronfenbrennerin kehittämän teorian mukaan lapsen kasvuolosuhteisiin ja oppimistapahtumiin vaikuttaa monet tekijät, näistä tärkein on päivähoidon ja kodin välinen vuorovaikutus ja osapuolten näkemys lapsesta ja kasvatuksesta. Lainsäädäntö ja kunnalliset rakenteet ohjaavat ja vaikuttavat välillisesti myös toimintaa. Kyse on kulttuurisiin rakenteista sisäkkäisistä toiminnan ja vuorovaikutuksen rakenteista, jotka vaikuttavat osaltaan lapsen kasvuun, oppimiseen ja keittymiseen. (Pihlaja 2010 189–190.)

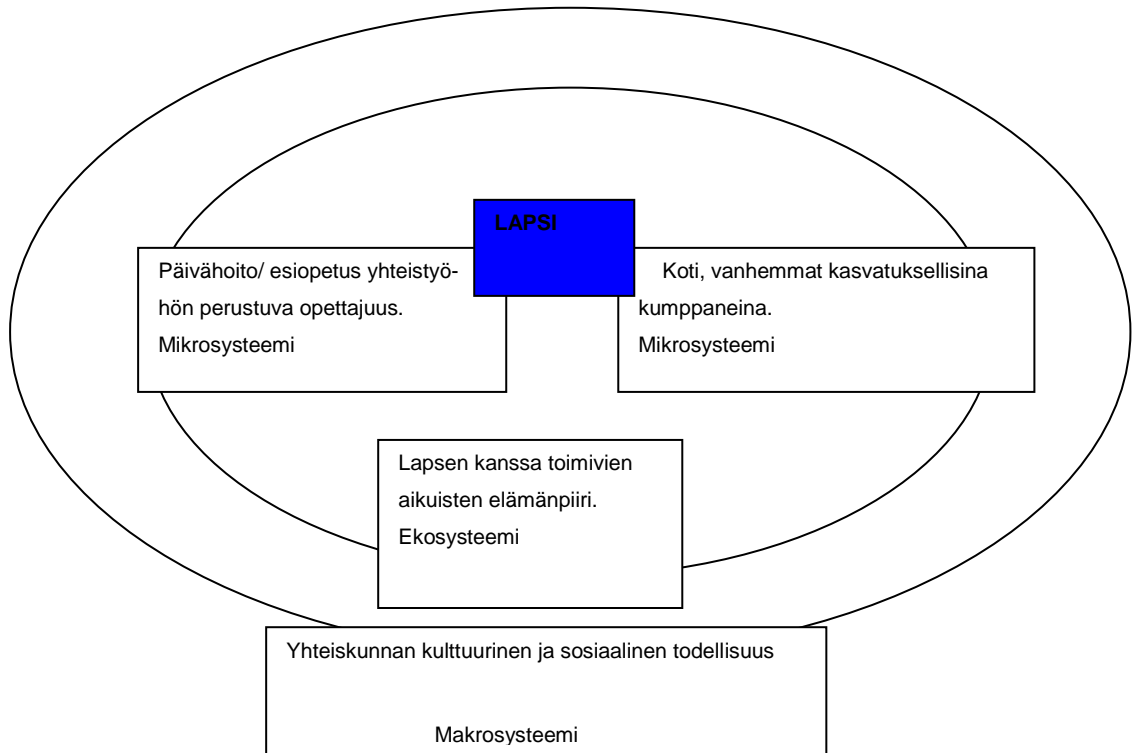
Yhdysvaltalainen Urie Bronfenbrennerin teoria perustuu kontekstuaalisen kasvun malliin. Siinä korostetaan lapsen kasvuympäristöä. Tarkastelussa lapsen kasvu, oppiminen ja elämä tapahtuvat lapsessa itsestään. Ekologisen teorian mukaan lapsi kasvaa vuorovaikutuksessa lähiympäristöönsä. Lapsen kasvuympäristö on koti. Kun hän kasvaa, se on myös päiväkotia. Myöhemmin lähiympäristöön kuuluvat koulu ja kaikki ne toimintaympäristöt, jotka ovat keskeisiä lapsen elämässä. Ympäristöt käsitteellistetään mikro-, meso-, ekso- ja makrosysteemeiksi, jotka ympäröivät lasta. (Heikka, Hujala & Turja 2009, 43.)

4.1 Lapsi kasvaa lähiympäristön vuorovaikutuksessa

Yksilön kasvun ja kehityksen ymmärtäminen on mahdollista vain ottamalla samanaikaisesti huomioon kaikki nämä kehitykseen vaikuttavat tekijät:

- Lapsen ja kasvuympäristön erottamattomuus ja riippuvuus toisistaan.
- Lapsen kasvuympäristön, vuorovaikutussuhteiden ja yhteistyön merkityksen tiedostaminen lapsen kasvussa ja oppimisessa.
- Lapsen yksilöllisyyden tiedostaminen kasvatuksessa ja oppimisessa.

Ajattelulla korostetaan kaiken inhimillisen ja käyttäytymisen vuorovaikutuksellista luonnetta, josta jokainen on riippuvainen suorasti tai epäsuorasti. (Kuva 1; Heikka ym. 2009,43.)

Lapsi = Kasvatuksen keskiössä ja aktiivisena toimijana

⌋ = Ympäristöjen välinen vuorovaikutus

■ = Perheen ja esiopetuksen/päivähoidon yhdessä jakama tehtäväalue

Kuva 1. Kontekstuaalisen kasvun malli (Hujala 2002)

Lapset elävät kukin omassa kasvuympäristössään. Heillä on oma kokemusmaailmansa. Tämä yhdistää lapsen biologiseen ja persoonalliseen rakenteeseen, joka on yksilöllinen juuri tälle lapselle. Oppiminen ja kasvu tapahtuvat lapsille sopivalla tavalla, ja ne korostavat heidän yksilöllisyyttään. (Heikka ym. 2009, 44.)

Kasvun ja oppimisen kontekstuaalinen tarkastelu merkitsee lapsen ja toimintaympäristön erottamattomuutta ja kasvattajan toiminta tapahtuu tämän tietoisuuden pohjalta. (Heikka ym. 2009, 45.)

Bertman ja Pascal (2002, 89–91) mukaan oppimisen perusta luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tehtävänä on oppimisedellytysten tukeminen ja myönteisen oppimisasenteen herättäminen. (Heikka ym. 2009, 44–45.)

Kontekstuaalisen kasvun teoria edellyttää, ettei arviointi kohdistu pelkästään kasvuun ja oppimiseen. Siinä arvioidaan myös sosiaalisia, fyysisiä ja kulttuurisia tekijöitä. (Heikka ym. 2009, 44–45.)

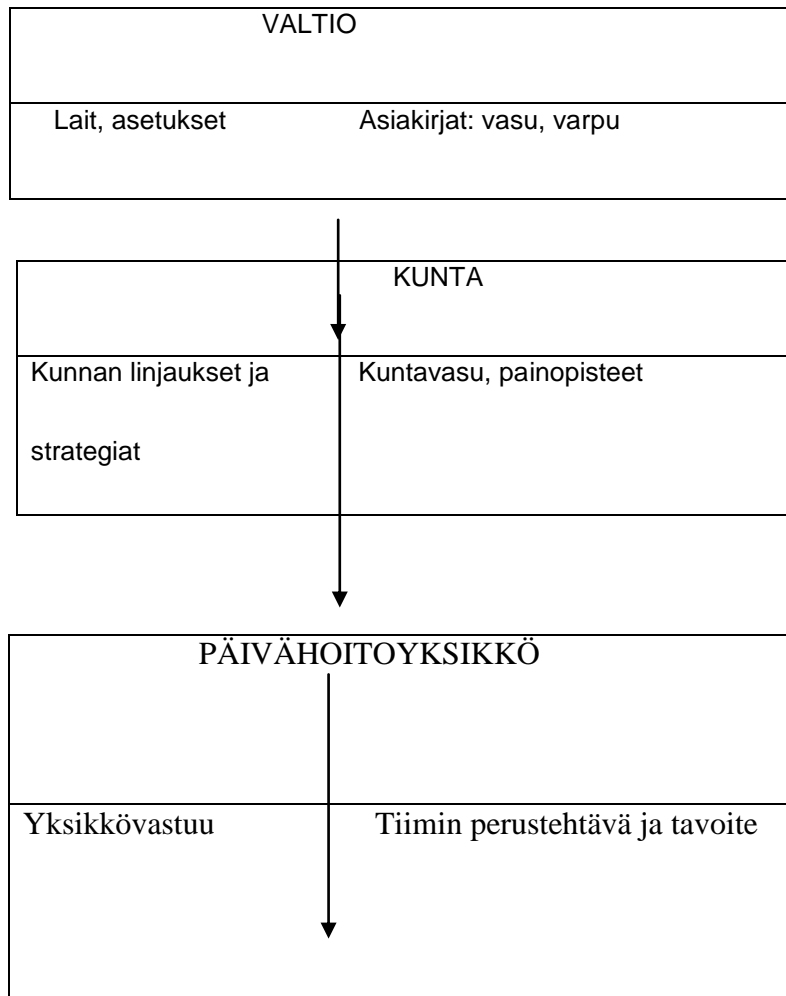
Varhaiskasvatus perustuu valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, esiopetuksen opetussuunnitelmaan ja varhaiskasvatustieteen antamaan tietoon. Nämä asiakirjat velvoittavat lastentarhanopettajia arvioimaan toteuttamaansa pedagogiikkaa, mutta antavat kuitenkin väljät raamit arvioinnin ja suunnitelmien tekoon. Asiakirja on työväline, joka perustuu varhaiskasvatustieteelliseen tietoon ja varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Heikka, Hujala & Turja 1998.)

4.2 Varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelman pohjana on valtioneuvoston periaatepäätös 28.2.2002, jossa hyväksyttiin valtakunnalliset linjaukset. Se sisältää yhteiskunnan järjestelmän ja valvoman varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ja kehittämisen painopisteet. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 5.) Varhaiskasvatussuunnitelman perustana on valtakunnallinen varhaiskasvatuksen ohjaus. Se on laadittu yhteistyössä Stakesin, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön, opetusministeriön, Opetushallituksen sekä Suomen kuntaliiton ja alan asiantuntijoiden kanssa. (Mikkola & Nivanen 2009, 24.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on edistää sisällön yhdenvertaista toteutumista ja kehittymistä koko Suomessa. Näin lisätään henkilöstön ammatillista tietoisuutta, vanhempien osallisuutta lapsensa varhaiskasvatuksen palveluissa. Varhaiskasvatussuunnitelma muodostaa valtakunnallisesti lasta tukevan hyvinvointia, kasvua ja oppimista koskevan kokonaisuuden. (Kuva 2; Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 5.)

Varhaiskasvatuksen tasot:

Kuva 2. Varhaiskasvatuksen ohjauksen tasot (Mikkolan 2009 mukaan)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat kaikkia palvelumuotoja yhteiskunnan järjestämässä ja valvomassaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa tarkastellaan, kuinka kunnan omat suunnitelmat toimivat ja miten palvelut pelaavat eri päiväkodeissa. (Vasu 2010, 5.)

Valtakunnallinen ohjaus

Lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait ja asetukset määrittävät varhaiskasvatuksen ja siihen sisältyvän esiopetuksen toteutumisen.

- Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset sisältävät yhteiskunnan järjestämän ja valvoman varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ja kehittämispainopisteet.

- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen sisältöä, laatua ja kuntien varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ohjaavat valtakunnallisesti esiopetuksen sisältöä, laatua ja paikallisten opetussuunnitelmien laatimista. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 5.)

Kunnallinen ohjaus

- Kunnan varhaiskasvatuksen linjaukset ja strategiat ovat osana kunnan lapsipoliittista ohjelmaa tai muista lasta ja perhettä koskevista asiakirjoista. Niistä ilmenevät kunnan varhaiskasvatuksen järjestämisen keskeiset periaatteet, kehittämisen painopisteet ja palvelujärjestelmä.
- Kunnan tai kuntien yhdessä laatima varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtina ovat valtakunnalliset perusteet. Varhaiskasvatussuunnitelman tekemisessä otetaan huomioon kunnan omat linjaukset, strategiat ja tavoitteet sekä määritellään eri palvelumuotojen tavoitteet.
- Kunnan ja yksikön oma varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetuksen opetussuunnitelma muodostavat kokonaisuuden niin ja jatkumon.
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen esiopetuksen suunnitelma laaditaan yhdessä vanhempien kanssa ja ne ohjaavat lapsikohtaisesti varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toteuttamista. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 5.)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden välinen ero on se, että varhaiskasvatussuunnitelma on valtakunnallisella tasolla ohjaava asiakirja. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 5.)

4.3 Esiopetus

Esiopetuksen opetussuunnitelma on perusopetuslakiin perustuvaa normiohjausta. Kunnan lautakuntatasolla päätetään kuntien omat linjaukset ja strategiat varhaiskasvatuksen osalta ja on toimintaan sidottu. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 5.)

Esiopetus tuli osaksi koulutusjärjestelmää. Sen myötä kunnille tuli 6-vuotiaiden lasten esiopetus järjestämisvelvollisuus. Esiopetuksesta ja peruskouluopetuksen välillä saatiin jatkumo, kun se liitettiin osaksi peruskoulun kahden ensimmäisen luokan opetussuunnitelmaan. (Kinos, Karila & Palonen 2010, 237.)

Esiopetuksen tavoitteena on hyvinvoiva lapsi, joka toimii aktiivisesti ja omaksuu leikin kautta uutta. Lasta tukevat yksilölliset tavoitteet, jossa on huomioitu lapsen vahvuudet, kehittyminen ja oppimisen resurssit. Tavoitteista sovitaan lapsen esiopetussuunnitelmassa yhdessä vanhempien ja esiopetustyöntekijöiden ja muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 11.) Esiopetukseen osallistuu nykyisin kuusivuotiaiden lasten ikäluokasta yli 96 prosenttia (Kuntaliitto 2009).

4.4 Verkostotyö

Laadukas varhaiskasvatus on monipuolista toimintaa, ja se edellyttää eri tahojen yhteistyötä. Verkostoyhteistyötä tehdään varhaiskasvatuksen linjausten mukaisesti koskien lasta ja koko perhettä palvelevana verkostona. Yhteistyötahoja ovat neuvola-, opetus-, sosiaali-, terveys-, kulttuuri-, liikuntatoimi. Yksityiset palvelujen tuottajat, seurakunnat, järjestöt, eri oppilaitokset ja sosiaalialan osaamiskeskukset, joiden kanssa on sovittu yhteistyöstä ja käytänteistä. Verkostotyön avulla pystytään seuramaan lapsen kasvua ja kehitystä ja tarvittaessa ohjataan perhettä hakeutumaan oikeaan palveluun. Verkostotyön tavoite on varhainen puuttuminen riski tilanteissa. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 32.)

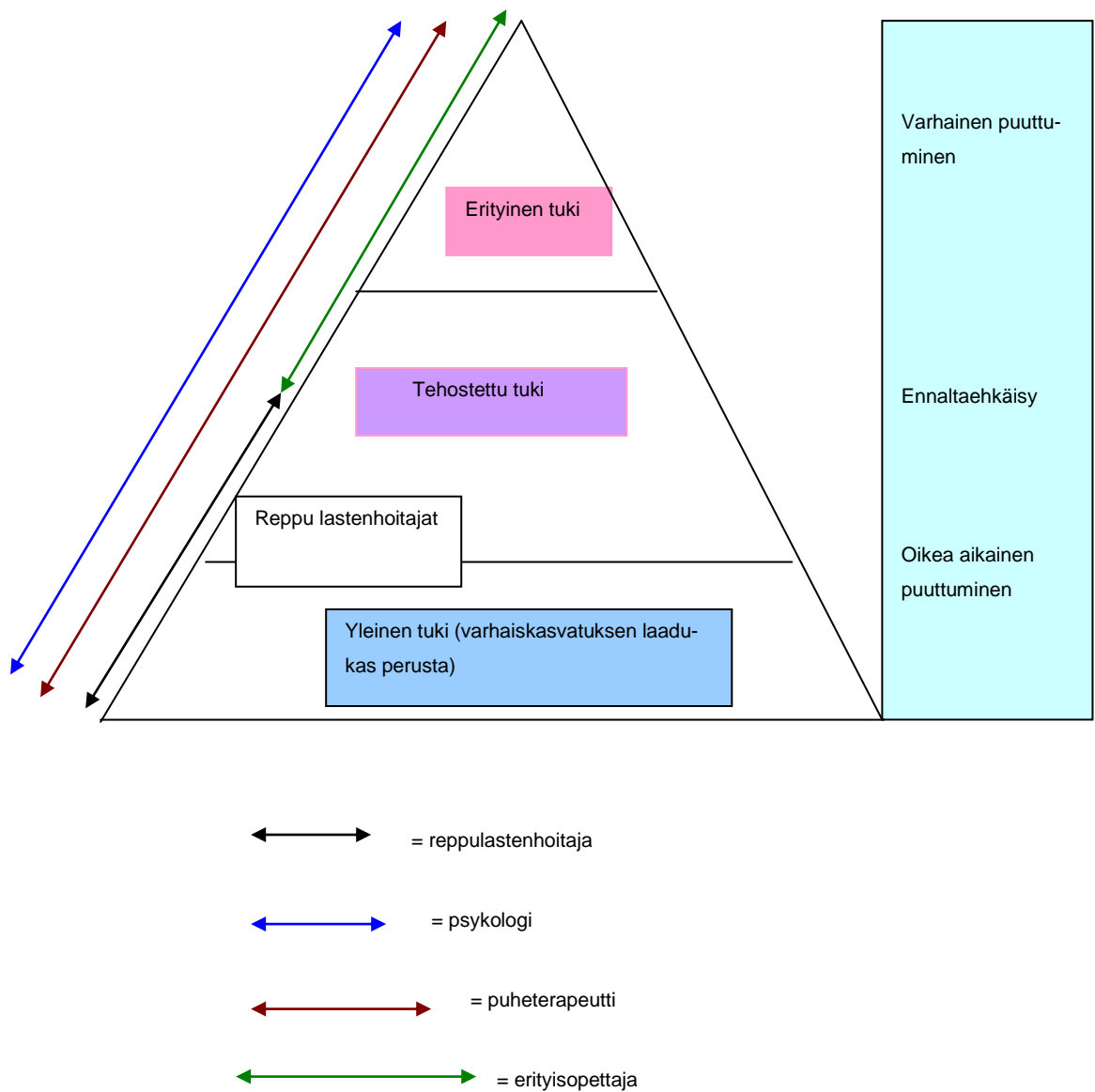
4.5 Varhaiskasvatuksen tukitoimien ja tuen rakentuminen arkeen

Ne lapset, jotka Lappeenrannassa tarvitsevat erilaisia tukitoimia sijoittuvat ensisijaisesti kotia lähellä olevaan päiväkotiin koko- tai osapäiväryhmään tai perhepäivähoitoon. Lapsilla, joilla on tehostetun tai erityisen tuen tarve, on oikeus henkilökohtaiseen avustajaan. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 32.)

Tuetut ryhmät

Näissä ryhmissä on lapsia 12–16 ja kolme kasvatusvastuullista (kaksi lastentarhanopettajaa ja yksi lastenhoitaja). Tuetut ryhmät toimivat lähipäiväkotiperiaatteella ja niihin voi olla sijoitettuna muutamia tehostettua tai erityistukea tarvitsevia lapsia. Varhaiskasvatuksen erikoistyöntekijät, konsultoivat erityisopettajat, psykologi, puheterapeutti ja reppulas-

tenhoitajat, osallistuvat lapsen tukitoimien suunnitteluun, toteuttamiseen ja seurantaan.
(Kuva 3; Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 32.)

Kuva 3. Tuen kohdistuminen varhaiskasvatuksessa (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 34)

Yleinen tuki

Lapset tarvitsevat jossakin vaiheessa yksilöllistä tukea. Tukemisessa tarvitaan yhteistyötä vanhempien ja omaa kasvattaja aikuista. Perusta on hyvässä varhaiskasvatuksessa, perusosaamisessa ja lapsen kehityksen tuntemisessa. Perustaso tarkoittaa fyysistä, psyykkistä ja kognitiivista ympäristöä, joka voidaan muuttaa lapsiryhmän tarpeen mukaan esim.

käyttämällä pienryhmiä tai muuten arkea helpottavia toimintoja. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 33.)

Tehostettu tuki

Tehostettu tuki on ennalta ehkäisevää, lapsen kasvun ja kehityksen riskitekijöiden tunnistamista. Tukea tarjotaan, kun varhaiskasvattajan tai vanhemman huoli herää lapsesta.

Tuen antaminen aloitetaan mahdollisimman nopeasti. Se tarkoittaa havainnointien ja havaintojen kirjaamisen lisääntymistä. Näiden perusteella käydään keskustelu tuentarpeesta vanhempien, varhaiskasvatustyöntekijöiden, varhaiskasvatuserityistyöntekijöiden ja tarvittavien muiden työntekijöiden kanssa. Yhdessä mietityt tavoitteet ja tukimuodot otetaan heti käyttöön ja kirjataan varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010,34.)

Reppu-lastenhoitaja

Reppu-lastenhoitajat tarjoavat varhaiskasvatuksen henkilöstölle ohjausta toimivan arjen järjestämiseksi yksilö ja ryhmätasolla korostaen vuorovaikutusta. Tavoitteena on yhdessä konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan (kelto) kanssa saada ryhmien henkilökunta itse pohtimaan ja arvioimaan juuri heidän ryhmässään toimivia käytäntöjä lasten iän ja lähikehityksen mukaisesti. Reppu-toimintaan ohjaututaan kelton kautta. Myös ryhmä tai yksikkö voi toivoa Reppu-työtä.

Reppu-työn sisältö ja kesto eri kohteissa vaihtelee tunnista koko toimintakauteen. Se voi olla:

- arjen toimintojen mallittaminen mm. leikki, siirtymävaiheet ja ruokailu tilanteet.
- yksilöllinen toiminnan tukeminen ja strukturointi tehostetun- ja erityisen tuen lapsille esim. laatikkotehtävät, koritehtävät, erityismateriaalin teko, kuten kuvat päiväjärjestyksestä ja leikkivalinnoista.
- Oma-aikuinen ja Pienille parasta - toiminnan kannattelu. (Hongisto 2011–2012.)

Erityinen tuki

Tällä viitataan jo vahvempiin tukitoimenpiteisiin. Erityinen tuki vaatii perusosaamisen lisäksi erityispedagogista osaamista. Lapsi siirtyy erityistukeen, jos tehostetusta tuesta ei ole ollut riittävää apua tai se ei ole ollut intensiivistä tai pitkäkestoista. Erityistukea annetaan niille lapsille, joiden ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten. Kasvun edellytykset ovat voineet heiketä vamman, sairauden, toimintavajavuuden tai kasvuympäristön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätöksen perustuvasta erityisopetuksesta ja erityisopetuksen tukimuodoista. (Lappeenrannan esiopetuksen opetussuunnitelma 2010, 29.)

Erityinen tuki on suunnitelmallista ja yksilöllistä ja moniammatillista yhteistyötä, kun lapsen tuentarve on arvioitu yhdessä vanhempien kanssa ja niin tarvittavat keinot otetaan käyttöön heti. vuosittain. (Lappeenrannan esiopetussuunnitelma 2010, 29.)

Tuen jatkuvuus varmistetaan varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirtyessä ja koulun alkaessa ja muissa siirtymävaiheissa. Varhaiskasvatussuunnitelmaan lisätään erillinen osa, jota Lappeenrannassa kutsutaan HOJKS (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma). Siinä kuvataan, miten lapsen yksilöllinen ohjaus ja varhaiskasvatus sovitetaan yhteen ja miten muutokset toteutetaan lapsen elämässä. Muutostarpeen arvioinnissa tarkistetaan toimia ja sitä, mitkä ovat mahdollisuudet ohjaukseen ja tukeen. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 34.)

Varhaiskasvatus on kokonaisuus

Varhaiskasvatus on kokonaisuus, jossa hoito, kasvatus ja opetus nivoutuvat yhteen. Kasvatus on kasvattaja ja lapsen kesken olevaa kaksisuuntaista vuorovaikutusta. Kasvatuksen keskeisin tavoite on lapsen vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen kehittäminen. (Aerila, Kinon & Pöntelin 2010, 45.)

4.6 Kasvatuskumppanuus

Varhaiskasvatuksen keskeisin henkilö on lapsi. Hän tarvitsee kasvaakseen ja kehittyäkseen aikuisen apua ja huolenpitoa. Päivähoidon tehtävänä on ollut 1970-luvulta lähtien ollut tarve ohjata lapsen kehitystä ja oppimista ja antaa aineksia lapsen kasvuun.

Vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilasten kanssa tehdyn yhteistyön tulisikin tukea lapsen persoonallisuuden kehittymistä. Tämän lisäksi ammattilaisten tulisi tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Yhteistyön lakisääteinen fokusointi on selvä: yhteisen toiminnan ja kumppanuuden tulee kohdistua lapseen myös niin, että vanhemmat saavat asiantuntija-apua kasvatustehtävässään. Bronfenbrennerin kehittämän teoria mukaan lapsen kasvuolosuhteisiin ja oppimistapahtumiin vaikuttavat monet tekijät, joista tärkein on päivähoiton ja kodin välinen vuorovaikutus ja osapuolten näkemys lapsesta ja kasvatuksesta. Lainsäädäntö ja kunnalliset rakenteet ohjaavat ja vaikuttavat rakenteisiin välillisesti myös toimintaan. Kyse on kulttuuriin rakentuneista sisäkkäisistä toiminnan ja vuorovaikutuksen rakenteista, jotka vaikuttavat osaltaan lapsen kasvuun, oppimiseen ja kehittymiseen. (Pihlaja 2010, 189–190.)

Kasvatuskumppanuus on perheiden ja lastenvanhempien kanssa on tehtävää yhteistyötä. Milloin on korostettu yhteistyön merkitystä, toisaalta vanhemmuuden tukemista ja mukana on ollut myös perhekasvatuksen ja perhetyönnäkökulmat, jotka painottavat yhteistyön erielementtejä. Käytetäänpä mitä nimitystä tahansa, tällä hetkellä puhutaan kasvatuskumppanuudesta. (Pihlaja 2010, 191.) Kasvatuskumppanuus ymmärretään päiväkotihenkilöstön ja vanhempien tasavertaiseksi vuorovaikutukseksi (Kaskela & Kekkonen 2006, 20).

Kasvatuskumppanuudella edesautetaan lapsen tasapainoista puheen-, kielen-, ja kommunikation kehitystä sekä tätä kautta ajattelun, oppimisen, itsetunnon ja minän kehitystä. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 29.) Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Tällöin yhdistyy kahden tahon vanhempien ja henkilöstön tiedot ja kokemukset lapsen parhaaksi. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 29.)

Yhteistyösuhteen laatu on onnistuneen vuorovaikutuksen tulos. Koetun yhteistyösuhteen keskeisinä asioina pidetään tyytyväisyys palveluntarjoavan toimintaan, luottamukseen ja sitoutumiseen. Asiakkaan luottamus ilmaisee sen, että palveluntuottaja pitää lupauksensa ja suhdetta vaalitaan, tämä on edellytyksenä asiakassuhteen pysyvyyteen. (Pihlaja 2010, 191, 193.)

Sitoutuminen on positiivista, sen ydin on osapuolten usko suhteen säilymiseen, tällöin osapuolet myös panostavat siihen. Sitoutuminen perustuu tunteisiin, toisen osapuolen kunnioittamiseen yhteenkuuluvuuden tunteeseen. (Pihlaja 2010, 193.)

4.7 Subjektiivinen päivähoito-oikeus

Subjektiivisella päivähoito-oikeudella tarkoitetaan vanhempien oikeutta valita alle kolmevuotiaan lapsen hoitomuoto kotona taikka kunnallisessa tai yksityisessä päivähoidossa. Hoitovapaa-oikeus mahdollistaa lapsen hoitamisen kotona työsuhteen katkeamatta. Laki subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta säädettiin vuoden 1985 päivähoitolain uudistuksessa. Aiemmin 1960-luvulta lähtien, jotkut kunnat maksoivat kotona lasta hoitavalle kunnallista tukea, jota on kutsuttu myös äidinpalkaksi. Vuonna 1973 lasten päivähoidosta säädettiin ensimmäisen kerran laki, jonka tavoitteena on tarjota päivähoito-oikeus kaikille sitä tarvitseville yleisenä sosiaalipalveluna. (Kinos, Karila & Palonen 2010, 234.)

Vuonna 2010 oli Suomessa 223 000 lasta päivähoidossa. Kaikkiaan 62 prosenttia suomalaisista yksi–kuusi vuotiaista lapsista oli joko kunnallisessa päivähoidossa tai yksityisessä päivähoidossa. Heistä kolme–viisivuotiaita oli päivähoidossa 73 prosenttia ja yksi–kaksivuotiaita 41 prosenttia. Päivähoidossa olleiden lasten osuus on pysynyt melko samana viimeiset kymmenen vuotta ollen 59–63 prosenttia. Yksityisellä päivähoidolla tarkoitetaan lapsen hoitamista Kelan maksaman yksityisen hoidon tuen turvin. (Kinos ym. 2010, 234.)

5 LAPSUUS

Lapsuus nähdään yksilöllisenä siirtymävaiheena ja suojelun tarpeessa olevana kehityskautena. Bordin ja Alasen (1990, 9–10, 90) mukaan ideologiat vaikuttavat lasten ja lapsuuden todellisuuteen. Samoin mielikuvat, jotka tulevat kasvattajan toiminnan kautta hoito- ja kasvatustilanteissa. Kulttuurilliset käsitykset ovat osa yhteiskunnallista lapsuutta ja ovat osa elämän todellisuutta ja lapsen itseyttä. (Alho, Nyström & Keskinen 2010, 295.)

Bordin ja Alasen (1990, 9–10, 90) mukaan lapsuuden yhteiskunnallinen perusta raamittaa erilaisten ja erilaisissa oloissa elävien lasten kokemisen maailmoja ja toiminnan mahdollisuuksia. Lasten elinoloja koskevat lait kuvastavat niitä maailmoja ja toiminnan mahdollisuuksia, joilla lapsuutta normitetaan ja jäsennetään. Lapsuus onkin sidoksissa kansakunnan ja valtion kehitykseen. Lapsuus nähdään yksilöllisenä siirtymävaiheena ja suojelun tarpeessa olevana kehityskautena, jolloin yksilö kehittyy ”lapsuudesta aikuisuuteen” (Alho ym. 2010, 295).

5.1 Päivähoidosta varhaiskasvatukseen

Laman jälkeen ja Suomen liittyttyä Euroopan Unioniin tapahtui monia muutoksia ja uudistuksia 1990-luvulla suomalaisessa yhteiskunnassa ja varhaiskasvatuksessa. Päivähoitojärjestelmän keskeisin tavoite oli äitien pääseminen opiskelemaan ja työhön. Tarveharkintaan perustuva päivähoito ja subjektiivinen päivähoito-oikeus muuttivat ajattelun suunnan. Vuodesta 1996 taattiin kaikille lapsille oikeus päivähoitoon. Samalla pohdittiin päivähoidon siirtämistä sivistys- ja koulutoimen alaisuuteen. Katsottiin, että päivähoito kuuluisi osaksi sivistys- ja koulutoimea. Näin se olisi yhteiskuntapoliittisesti ”olevan paremmassa turvassa, kun sosiaalitoimessa” ja päivähoito läheni koulua. Päivähoidosta tuli lapsille vapaaehtoinen, mutta kunnille pakollinen. Lasten hoidon tarve on koko ajan lisääntynyt. Perhepäivähoitajien osuus on pienentynyt ja päiväkotien osuus kasvaa. (Kinos, Karila & Palonen 2010, 232.)

Kuntaliiton, Stakesin ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen mukaan siirtymäprosessi on edennyt hitaasti. Vuoden 2010 alusta 50 prosenttia kunnista eli 162 kunnalla oli päivähoitohallinto sivistys- ja opetusalan yhteydessä. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen yhteydessä oli 135 kuntaa eli 41 prosenttia. Kunnista 29 eli yhdeksän prosenttia oli organisoinut hallinnon jollain muulla tavalla. (Kinos ym. 2010, 232.)

5.2 Vuorohoidon vaihtoehdot

Suomessa vuonna 2000 teki vuorotöitä päätyökseen 473 000 ihmistä. Viime vuonna 2011 vuorotyöläisiä oli jo 525 000. Mikäli kauppojen sunnuntaiaukioloajat vapautetaan oletustusti vuoden 2013 alussa, vuorohoitopaikkaa tarvitsee yhä useampi lapsi. Kaikista Suomen hoitolapsista vajaa kahdeksan prosenttia hoidettiin vuonna 2007 kunnallisessa vuorohoidossa. (Helsingin Sanomat 14.4.2012.)

Vuorohoitoa tarjotaan viikonloppuisin, iltaisin ja öisin. Hoitomuoto on tarkoitettu niille lapsille, joiden vanhemmat tai vanhempi tekee vuorotyötä. Lapsen hoitojakso on muuttuva. Hoitoaika ei kuitenkaan saa ylittää kymmenen tuntia vuorokaudessa. Vanhempien työajat muuttuvat ja muokkaavat lapsen hoidontarvetta. Vaihtelevat hoitoajat on huomioitava, kun suunnitellaan lapsen vuorohoidon tarvetta, koska lasten hoidon tarve vaikuttaa myös henkilökunnan määrään. (Päivähoitolaki 36/1973, 2. §, 11. §.)

Asetuksen §:ssä 6 ja 8 määritellään päiväkotihenkilöstön perusmitoitus sen mukaan: kasvatusvastuullisella voi olla seitsemän yli kolme vuotiasta kokopäivälästä tai neljä alle

kolmevuotiasta hoidossaan. Vuorohoidossa käytetään samaa linjausta, että henkilömitoit-
tus ja lastenmäärä tulee turvata turvallisen, rauhallisen ja terveellisen kasvuympäristön.
Se mahdollistaa jatkuvan lämpimän vuorovaikutussuhteen öisin, iltaisin ja viikonloppui-
sin.

Lappeenrannan päiväkodit

Lappeenrannassa on 24 kunnallista ja kolme yksityistä päiväkotia: Steiner, Tirikka ja
Örebro. Kaupunki ostaa palveluja näiltä yksityisiltä päiväkodeilta. Päiväkodit tarjoavat
koko- ja osapäivähoitoa alle kouluikäisille lapsille. (Päivähoito.)

Päiväkodit tarjoavat koko- ja osapäivähoitoa alle kouluikäisille lapsille. Päiväkotien au-
kioloaika on yleensä kello 6.30–17.00 ja tarvittaessa kello 6.00–17.30. Lisäksi kolme
päiväkotia tarjoaa ympärivuorokautista vuorohoitoa, sekä neljässä päiväkodissa on laa-
jennettu aukioloaika (kello 5.30–21.30). (Päivähoito.)

Laajennettu päivähoitoa antava ryhmä on niille iltahoitoa tarvitseville lapsille, joiden
hoitotarve jatkuu arkipäivisin kello 18.00 jälkeen enintään kello 22.00 asti. Jos lapsen
iltahoidon tarve on erittäin vähäinen, vanhemmat ja päiväkodinjohtaja sopivat, miten ilta-
hoito järjestetään. (Päivähoito.)

Lapsiryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon lasten ikä ja kehitys. Päiväkotien toimin-
ta on tavoitteellista ja suunnitelmallista. Lapsille määritellään hoito- ja kasvatustavoitteet
yhteistyössä vanhempien kanssa. Päiväkodeissa lasten hoidosta, kasvatuksesta ja opetuk-
sesta huolehtii koulutettu henkilökunta. Lastentarhaopettajat pyrkivät työssään tukemaan
vanhemman ja lapsen välistä suhdetta myös silloin, jos perhe on hajonnut tai hajoamassa.
Vanhempien kanssa tehdyllä yhteistyöllä tuetaan lapsen suhdetta, kumpaankin vanhem-
paan. (Päivähoito.)

Kaupalliset palvelut luovat työpaikkoja

Lasten laajennetun- ja vuoropäivähoidon tarve on lisääntynyt selvästi Suomessa. Paikka
paikoin kasvu on ollut niin rajua, ettei hoitopaikkaa ole kyetty tarjoamaan kaikille tarvit-
sijoille. Esimerkiksi Helsingin ympärivuorokautisissa, kunnallisissa päiväkodeissa hoi-
dettavien lasten määrä on yli viisinkertaistunut 1990-luvun alun jälkeen. Kuntaliiton eri-
tyisasiantuntija Anna-Maija Haliseva-Lehtisen mukaan vuorohoidon tarve kasvaa lähi-

vuosina edelleen. Ilmiö johtuu siitä, että suomalaiset puurtavat aiempaa enemmän ilta- ja viikonlopputöissä. (Haliseva-Lehtinen 2012.)

Lappeenrannassa Etelä-Saimaan (5.1.2012) mukaan kasvuvauhti on nopeampaa kuin muualla maassa ja kaksinkertainen pääkaupunkiseutuun nähden. Työpaikat ovat lähinnä päivittäistavarakaupoissa, sekä rauta-, maatalouskaupassa ja hotelli- ja matkailu aloilla. Nämä alat työllistävät paljon nuoria ja naisia. (Salovaara 2012.)

5.3 Teollinen ja jälkiteollinen yhteiskunta muuttaa kotikasvatusta

Isovanhemmat tai muut sukulaiset asuvat enää harvoin perheessä. Asutaan kaupunkimaisessa kasvuympäristössä. Sukulaisiin ja naapureihin ollaan harvemmin kiinteässä yhteydessä. Äidit ovat kodin ulkopuolella työssä ja hoitavat enää harvoin lapsia kokoaikaisesti kotona. Työ ja lastenhoito ovat harvoin yhdistettävissä, vaikka työaika on lyhentynyt. Kuitenkaan perheen keskinäiseen kanssakäymiseen vapaa-aikaan käytetty aika ei ole lisääntynyt. Nyky-yhteiskunnassa toiminnot on eriytettyjä. Asuminen, työ ja vapaa-aika tapahtuvat etäällä toisistaan. Aika kuluukin siirtymiin paikasta toiseen. Lapsiperheet kamppailevat niukasta ajankäytöstä. (Ojala 1996,162.)

Päivähoitovaiheen alettua lasten ja perheiden elämää on löydettävä uudenlainen dynaaminen tasapaino, jota joudutaan myöhemmin ylläpitämään jatkuvasti. Tasapainotilanteissa etsitään mm. uni-valverytmiä, levon ja aktiivisuuden tarpeita ja tasapainoa tunneturvallisuuden alueella. Tähän vaikuttaa myös se, millainen yhteistyö kodin ja hoitopaikan välille syntyy. (Siren-Tiusanen 1996,18.)

6 VÄSYNEET JA LEVOTTOMAT LAPSET

Päivähoidon vaikutus lapsen kehitykseen 1970-luvulla tehdyn tutkimuksen perusteella tulokset olivat hämmäntäviä. Ensinnäkin kokopäiväinen hoito on fysiologisesti stressaavaa pienille lapsille ja se ennustaa huonoa stressin sietokykyä myöhemmin. Pitkät hoitopäivät kodin ulkopuolella ulkopuolisen hoitajan hoidossa ennustivat levotonta, sopeutumattoman ja aggressiivisen käytöksen lisääntymistä lapsen myöhäisemmässä iässä. (Keltikangas-Järvinen 2012, 76.)

6.1 Stressi

Stressi on ulkoisten vaatimusten ja ihmisen oman selviytymiskyvyn välinen ristiriita. Stressi ei kysy ikää, ja se nostaa kortisolin tasoa. Stressi on yhteydessä lapsen persoonallisuuteen. (Keltikangas-Järvinen 2012, 76.)

Stressiprosesseja on kaksi: psyykkinen stressi eli pitkäkestoinen, jossa oireet koostuvat vaikeiden kokemusten herättämistä tunteista, joita ovat muun muassa väsymys ja pahan olon tunne, huoli, pelko, jännitys ja ahdistus. Fysiologinen eli lyhytkestoisen stressireaktion tunnusmerkit koostuvat ruumiin vastustuksesta, kiihtyneestä sydämen sykkeestä, käsien vapinasta, punaisista läikistä kaulalla ja poskilla, mahan äkillisistä kouristuksista. Pitkäkestoisen stressin oireisiin reagoidaan viiveellä, ja pitkäkestoisessa stressissä kortisolin taso nousee. Yleensä fysiologinen ja psyykkinen stressi kulkevat käsi kädessä. Ihmisen fysiologisen stressisysteemin herkkyys lähtee lapsuudesta ja tällä ohjelmoitumisella on taipumus säilyä aikuisuuteen. Psyykkinen stressikokemus ja sen säätely syntyvät myöhemmin. (Keltikangas-Järvinen 2012, 97–99.)

Kortisolin erityksen on osoitettu olevan yhteydessä myös lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Stressiherkkyys lisää pelokkuutta ja vähentää sosiaalista sopeutumista. Ärtelyisyys ja huonokäytöksen kontrolli ovat yhteydessä stressiin. Myös lasten sosiaalinen kompetenssi eli kyky tulla toimeen muiden kanssa ja kyky ratkaista sosiaalisia ongelmia laskee, kun stressin taso nousee. Riidat lisääntyvät eikä rakentavia ongelmanratkaisutaitoja löydetä, mikä lisää pettymyksiä ja turhautumisia. Ympäristön vaikutus lapsen mielialaan ja kontrolliin ei ole uusi tieto. Hyvin poikkeavat tilanteet ja olosuhteet vaikuttavat lapsen stressiin. Kaikki kasvuympäristöt ovat lapselle tärkeitä, ja nämä muokkaavat häntä. Niin ei voi olla, että koti valmistaa lapsen ympäristöön kuin ympäristöön ja koti olisi vastuussa siitä, miten lapsi muualla käyttäytyy. (Keltikangas-Järvinen 2012, 91.)

6.2 Melu

Melu nostaa stressihormonin tasoa ja aktivoi sitä (Keltikangas-Järvinen 2012, 91). Päiväkodeissa melu nousee yli kaikkien melutaso suositusten lähes 99,9 desibeliin ja melutaso saavutetaan ainakin kerran päivässä. Pienten lasten itku nostaa melutasoa ja aiheuttavaa stressiä muille lapsille, koska pienet lapset eivät vielä osaa erottaa omaa tunnetilaansa toisen lapsen tunnetilasta.

Itku on yhteydessä ryhmän kokoon ja lohduttajien määrään. Itkun määrä on yhteydessä siihen, miten paljon lapsia pidetään sylissä. Mitä enemmän lapsella on mahdollisuus tulla syliin, sitä vähemmän on itkua. (Keltikangas-Järvinen 2012, 93.)

6.3 Unirytmii ja sen merkitys valvokäyttäytymisessä

Lapsella stressihormonin nousu näkyy mm. vaikeutena nukahtaa päiväunille väsymyksestä huolimatta, vaikka hän olisi valvonut edellisenä iltana myöhään. Väsymys ja uneliaisuus ovat eri asioita. Lapsi voi olla väsynyt, mutta erittäin virittynyt. Viritteisyys estää nukahtamisen. Uneliaisuus on unentarpeen kokemista. Unelias ei ole henkisesti rasittunut, eikä stressaantunut, vaan hallitsee tilanteen. Uupumus viittaa voimattomuuteen, alavireyteen ja tarmottomuuden kokemukseen. (Siren-Tiusanen 1996, 19.)

Vallalla on ajatus siitä, että lasten yöuniin ja iltanukahtamiseen voidaan vaikuttaa puuttamalla päiväuniin, mikä ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Lapsi tarvitsee päiväunensa. Osalla kolme–kuusivuotiaiden lasten päiväunet jäivät pois vanhempien eikä lapsen omasta aloitteesta. Lapsella päiväunien poisjääntiin on monia syitä: yleisin on hoitopäivän muutokset, jotka tekevät nukkumisen mahdottomaksi muutokset jännittävät lasta. Illalla kello 21–22 aikaan tapahtuva viisivuotiaiden lasten, ”kun ei nukuta” -sänkyynmenotaistelut. Perhettä stressaavat tapahtumat kuten avioero tai muutto, jotka sekoittavat perheen arkirutiinit. (Siren-Tiusanen 1996, 19.)

Kolmevuotiaalle päiväunet ovat erityisen tärkeitä. Ne parantavat lapsen mielialaa ja suorituksia. Riittävästi unta saanut lapsi on utelias, energinen, oppimisenhaluinen ja liikkuu paljon. (Siren-Tiusanen 1996, 46.)

6.4 Keltikangas-Järvisen (2012) keinoja lasten stressitason laskemiseen

Lapsen hoitopäivän pituus on yhteydessä kortisolin tason nousuun yli kuuden tunnin jälkeen. Jatkuvasti yli kymmenen tuntia tai sen yli kestävä hoitopäivä sai tutkimuksen mukaan aikaan sen, että yön lepo ei riitä kortisolitason normalisoitumiseen. Aamulla korkealla oleva kortisolitaso ei ehdi tasoittua päivän aikana, mutta pieni lepo aamupäivällä laskee sitä. Lepohetki ei vaikuta lapsen päiväuniin, päinvastoin nukuttaa paremmin, kun lapsi ei ole yli väsynyt. (Keltikangas-Järvinen 2012, 108.)

Itäpäivisin tulisikin olla henkilökuntaa enemmän paikalla. Lapset ovat tällöin levottomia. Riitoja ja käreitä syntyy, samoin aggressiivisia yhteenottoja. (Keltikangas-Järvinen 2012, 108.)

Olisi huomioitava lapsen stressiherkkyys. Aikuisen olisi osattava tunnistaa stressi, koska lapset ilmaisevat pahanolonsa omilla signaaleillaan, kunhan häntä osaa lukea. (Keltikangas-Järvinen 2012, 106.)

Ne pienet itkevät taaperot, jotka eivät sopeudu päiväkotiin, vaan itkevät viikkoja. Heille olisikin mietittävä, onko muita keinoja ratkaista lapsen päivähoito. Olisiko kenties parin kuukauden tauko päivähoidosta? Tauko voisi kenties auttaa, sen aikana lapsi ehtii kasvaa ja sopeutua päivähoitoon paremmin. (Keltikangas-Järvinen 2012, 108.)

Itku ei osoita ainoastaan emotionaalista pahanoloa. Se on merkki fysiologista stressireaktiosta. Stressitasoa voidaan vähentää ennakoimalla tiettyjen lasten itkuherkkyys ja ottamalla lapsi syliin jo ennen itkua alkua. Lohduttamalla ja rauhoittamalla saadaan itku vähenemään ennen kuin se leviää kaikkien lasten pahaksi oloksi. (Keltikangas-Järvinen 2012, 107.)

7 TUTKIMUSPROSESSI

Tutkimusprosessi lähti alkuun tammikuussa 2012, kun olin työssä laajennettua päivähoitoa antavassa ryhmässä. Opinnäytetyöprojektia aloin suunnitella melko pian; olihan aihe näkyvillä jokainen päivä, väsyneet ja levottomat lapset. Aloin pohtia kysymyksiä ja teoriapohjaa. Maaliskuussa 2012 tapasin opettajani ja pohdimme yhdessä näkökulmaa työhöni ja aihe vahvistui. Olin aiheesta hakenut ja lukenut teoriatietoa työhöni. Huhtikuussa 2012 pääsin kirjoittamaan. Empiirisessä tutkimuksessa aineiston voi koota monella eritavalla. Tällöin tutkimuksen ongelma on määräävä tekijä, kun pohditaan, mitä aineiston keruuvaihtoehtoa käytetään. (Uusitalo 2001, 89.) Laadin kyselylomakkeen, jonka ohjaajani hyväksyi.

Tutkimusprosessi liikkuu kolmiossa, jonka muodostavat ongelma, aineisto ja menetelmä. Tutkimusongelma on tutkimuksen lähtökohta. Se sisältää kysymyksen tai kysymyksiä, joihin tutkimuksella haetaan vastauksia. Tutkimusongelman tulisi olla tutkimusasetelman määräävä elementti. (Uusitalo 2001, 89.)

7.1 Tutkimusongelma

Empiirinen tutkimus voidaan ryhmitellä pääongelmien mukaan. Tutkimusongelma voi olla tutkittavan ilmiön alustava tai teoreettinen kuvaaminen, perusteellinen ja tarkka kuvaus, sen selittäminen ja tulevan kehityksen ennustaminen. Samalla tutkimuksella on useampia tavoitteita: kuitenkin tutkimus tyypitellään tavoitteiden mukaan. Etsinnällisellä tutkimuksella eli eksploratiivisella tutkimuksella kuvataan joitain ilmiöitä teoreettisesti, mutta empiiristen havaintojen kautta. (Uusitalo 2001, 61–62.)

Tutkimuksen pääongelma 1. Miten lastentarhanopettaja pystyy tukemaan väsyneitä ja levottomia lapsia työssään?

Alaongelmat: Miten lapsen levottomuus ja väsyminen näkyy arjessa? Miten arjessa pystytään tukemaan väsyneitä ja levottomia lapsia?

Tutkimuksen pääongelma 2. Miten toteutuu yhteistyö päivähoidon työntekijöiden ja vanhempien välillä? Alaongelma: Miten kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa onnistuu laajennetussa päivähoitoryhmässä?

Empiirisessä tutkimuksessa joudutaan ratkaisemaan joukko perustavia kysymyksiä, jotka liittyvät tutkimuksen suorittamiseen. Mitä otetaan tutkimuksen otokseksi ja miten otos tutkitaan? (Uusitalo 2001, 70.)

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimuksen aineisto nimensä mukaan verbaalista. Kvalitatiivinen tutkimus on teoriaa kehittävää, ja aineisto edustaa tutkimuskohteen olennaisia piirteitä sen ollessa teoreettisesti merkittävää eli aineistossa tulee olla esillä tutkimusongelman kannalta olennaiset asiat. (Uusitalo 2001, 81–82.)

Toinen selitystapa on intentionaalinen, jossa paino on ihmisen tietoisuudella, käsityksillä, asenteilla ja tavoilla. Jonkin asian ymmärtäminen ja tulkitseminen edellyttää, että tutkija ymmärtää ilmapiirin, josta käytös on saanut alkuunsa. (Uusitalo 2001, 111.)

7.2 Tutkimuksen toteuttaminen

Tieteellisyys edellyttää, että tutkimuskohde on täsmällinen ja sen on oltava määritelty niin, että sen voi tunnistaa. Tutkielmassa pyritään esittämään kohteesta jotakin, mitä ei ole aiemmin sanottu, tai se esittää tunnetut asiat uudessa valossa, jotta sillä olisi uu-

tuusarvoa. Tärkeää on, että tekijä tuntee olevansa aihepiirin asiantuntija. (Uusitalo 2001, 111.)

Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimuksen kohderyhmästä valitaan ensin jokin perusjoukkoa edustava otos tai näyte (Uusitalo 2001, 81–82). Haastattelin kahta lastentarhanopettajaa: Vanhemmalla opettajalla työvuosia oli liki kolmekymmentä vuotta ja opistotasoinen lastentarhanopettajan koulutus. Käytän hänestä nimitystä *vanhempi lastentarhanopettaja*. Nuorempi lastentarhanopettaja oli ollut työssä alle kymmenen vuotta, ja hän on koulutukseltaan sosionomi (AMK). Käytän hänestä nimitystä *nuorempi lastentarhanopettaja*.

Aineiston keruu

Empiirisessä tutkimuksessa aineiston voi koota monella eri tavalla. Tällöin tutkimuksen ongelma on määräävä tekijä, kun pohditaan, mitä aineiston keruuvaihtoehtoa käytetään. (Uusitalo 2001, 89.) Aineiston kerääminen käsittely ja analyysi kuuluvat tiukasti yhteen. Aineistolla on vapaat rajat, niitä voi laajentaa tai supistaa tarvittaessa. Tyypillisimmät tutkimusaineistot ovat kenttähavainnointi, vapaamuotoiset haastattelut ja muut erilaiset tuotokset. (Uusitalo 2001, 81–82.)

7.3 Kysely ja haastattelu (survey)

Survey-tutkimusta käytetään yleisesti vastaajan mielipiteiden, asenteiden, arvojen ja ideologioiden selvittämiseen. Haastattelututkimuksella tarkoitetaan, että tutkija esittää kysymykset ja merkitsee muistiin ilmoitetut vastaukset. (Uusitalo 2001, 81–82.) Valitsin aineiston keruumenetelmäksi kyselyn, koska se on tehokas ja sen avulla voi kerätä laajan tutkimusaineiston ja se mahdollistaa kysymysten pohtimisen rauhassa (ks. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2012, 195).

Kyselytutkimuksessa on omat heikkoutensa: aineistoa pidetään pinnallisena ja tutkimuksia teoreettisesti vaatimattomina. Haittoina pidetään myös seuraavia kohtia: ei voida varmistua siitä, miten vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen. Ovatko vastaajat pyrkineet vastaamaan huolellisesti ja rehellisesti vai ovatko he pyrkineet vastaamaan ohimennen vain jotain? (Hirsjärvi ym. 2012, 195.)

Lomakkeen kysymykset olivat ns. avoimia, jossa oli vain kysymys ja johon jätin tilaa vastauksia varten. Avoimet kysymykset sallivat omin sanoin vastaamisen, eikä se ehdota vastauksia. Näin osoitetaan, että vastaaja tietää aiheesta sen, mikä on keskeistä ja tärkeää vastaajan ajattelussa. (Hirsjärvi ym. 2012, 201.)

Kyselytutkimuksessa vastaaja täyttää kyselylomakkeen. Tavallisin on postikysely. Nykyaikaa edustaa sähköpostikysely. Kysymykset lähetetään vastaajalle sähköisesti, kun kysymyksiin on vastattu, lähetetään ne haastattelijalle takaisin. (Uusitalo 2001, 91.) Lähetin kysymykset sähköpostitse vanhemmalle lastentarhanopettajalle.

Nuoremmalle lastentarhanopettajalle informoitua kyselynä eli annoin kysymykset henkilökohtaisesti. (Hirsjärvi ym. 2012, 197.) Jakaessaan lomakkeet tutkija kertoo tutkimuksen tarkoituksen, selostaa kyselyä ja vastaa kysymyksiin. (Hirsjärvi ym. 2012, 197.) Molemmille vastaajille kerroin tutkimuksen tarkoituksen ja vastasin esille nouseviin kysymyksiin. Vanhemmalle lastentarhanopettajalle kerroin asiasta ensin puhelimitse ja lisäksi saatteessa, jonka laitoin kysymysten mukana sähköpostiin. Nuoremmalle opettajalle kerroin asiasta henkilökohtaisesti ja vastasin esille nouseviin kysymyksiin. Vastaajat halusivat tietää, voivatko vastata kysymyksiin anonyymisti.

7.4 Aineiston analyysi

Valitaan sellainen analyysi, joka tuo vastauksen ongelmaan tai tutkimustehtävään. Laadullista aineistoa on mahdollista käsitellä teemoittain, tyypittelemällä, sisällön erittelyllä. Laadullisella tutkimuksella tehty tutkimus tuo paljon aineistoa analyysi vaihe onkin mielenkiintoinen ja haastava. (Hirsjärvi ym. 2012, 224.)

Analyysin tavat ovat aineistosidonnaisia ja vähemmin sääntöihin sitoutunutta. Aineiston kattavuustulkinta ei perustu satunnaisiin poimintoihin. Analyysin arvioitavuus tarkoittaa sitä, miten lukija voi seurata, mitä tutkija on päättellyt aineistosta analyysin arvioitavuudesta kattavuudesta ja toistettavuudesta eli reliabiliteetista. Tämän edellyttää, että tutkijan käyttämät luokittelu- ja tutkintasäännöt ovat yksiselitteisiä ja tutkintosääntöön perustuvia. (Uusitalo 2001, 81–82.)

7.5 Kysymyslomakkeen arviointia

Avoimien kysymysten analyysin aloitin vastauksia lukemalla useampaan kertaan. Aineiston lukeminen edellyttää unohtamista ja siirtämistä mahdolliseen tulevaan käyttöön. Ai-

neistosta pyrin löytämään mahdollisia merkityksiä ja erilaisia tuloksia. Aineiston lukemiseen jälkeen kirjoitin avoimet vastaukset ylös ja kokosin vastaukset kysymyksittäin.

Kysymyksiä oli kaksikymmentä. Jaottelin kysymykset teemoittain. Ensimmäisessä kysymyssarjassa yhdistin molempien lastentarhanopettajan vastaukset, koska vastaukset olivat hyvin lähellä toisiaan. Kysymykset on dokumentoitu anonyymisti. En ole muokannut vastauksia, vaan esitän ne sanasta sanaan. Kunnioitan vastaajien anonymiteettia.

7.6 Vastaukset ja tutkielman tulokset

Kumpikin lastentarhanopettaja teki työtä laajennettua päivähoitoa antavassa ryhmässä. Haastateltavat asuvat ja työskentelevät eri kaupungeissa. Vastauksista ilmenee päiväkotien ja ryhmien erilainen toimintatapa ja toimintakulttuuri. Vanhemmalla lastentarhanopettajalla työvuosia on liki kolmekymmentä vuotta. Nuoremmalla lastentarhanopettajalla on työkokemusta alle kymmenen vuotta.

Ryhmissä on paikalla keskimäärin 15 lasta riippuen päivästä. Vanhemman lastentarhanopettajan ryhmässä kirjoilla lapsia on 23. Aikuisia ryhmissä on lastentarhanopettajan lisäksi kaksi–kolme lastenhoitajaa. Hoitajien määrä on suhteessa lapsiin niin, että hoitajia on tarpeeksi. Sijaisia on kummassakin kaupungissa vaikea saada vain, jos joku sairastuu, ei muuten:

”Lomat on pidettävä ajallaan jolloin pitää pärjätä ja tulla toimeen sillä väellä, mikä on paikalla.”

Päiväkodin johtajat ovat olleet ryhmissä auttamassa muutaman tunnin, *”jotta päästiin päivässä pahimman ylin”*.

Ryhmissä olivat eri toimintatavat ja ne näkyivät niin, että vanhemman lastentarhanopettajan ryhmässä ja koko päiväkodissa opettajat hoitavat perheen kanssa tehdyt keskustelut ja vastaavat kasvatuksesta, opetuksesta ja hoitotyön kokonaisuudesta. Vanhempi lastentarhanopettaja totesi, että:

”Lastentarhanopettaja huolehtii lapsista.”

Lastenhoitajat huolehtivat lasten hoitoajoista ja vaatehuollon. Tämä järjestely on parantanut ja selkeyttänyt työnjakoa:

”Talossamme on ollut pitkään käytäntö, että jokaisella on omaan ammattiin perustuvat tehtävät ja se selkeyttää tehtävät.”

Kuitenkin erilaisissa ryhmissä ovat lastenhoitajat mukana. He ohjaavat pienryhmiä.

Toisessa ryhmässä lastenhoitajat toimivat lasten omana-aikuisena ja he hoitivat myös perheen kanssa käydyt keskustelut. Lastenhoitajille kuului myös vaatehuolto:

”Ryhmän aikuiset tekevät kaikki kaikkea.”

Työ laajennetussa ryhmässä

Nuorempi lastentarhanopettaja totesi laajennetun päivähoidon tarkoittavan sitä, että: *”Työt alkavat kello 6.30 ja loppuvat kello 21.00.”*

Samasta aiheesta vanhempi lastentarhanopettaja totesi seuraavasti:

”Aikaisia aamuja kello 5.00 ja niin sanotut ”normaalit” 6.30 aamut ja aikaiset illat kello 17.00 tai myöhäiset illat kello 22 15 lasten hoitotarpeen mukaan.”

Laajennetun ryhmän vaatimuksista vastaajat totesivat seuraavasti:

”Työvuorojen- ja päivän suunnittelua.” ”Työ on haastavaa, kun lapsia on paikalla eri aikoihin.”

”Paljon työtä, jotta kaikki tarpeellinen informaatio kulkee, minne ja kenelle pitääkin.”

Lastentarhanopettajat kokivat työn laajennetussa ryhmässä kiireenä ja vaihtuvat työparit päivän aikana tuovat yhteistyöhön oman jännitteen. Ei ehditä kunnolla päivän aikana nähdä eikä riittävään yhteistyöhön jää aikaa oman ryhmän tai muiden työntekijöiden kesken. Pedagogisia keskusteluja on liian vähän. Lastentarhanopettajat kokivat, etteivät ehdi hoitaa asioita huolella ja hyvin. Lasten turvallisuudentunne on koetuksella, kun ryhmän aikuiset ja lapset vaihtuvat päivän aikana.

Työtä ohjaava periaate on, että lapsi saa hyvän varhaiskasvatuksen ja vuorohoidon. Työntekijöiden on vastuullisesti tehtävä yhteistyötä, jotta pystytään tukemaan perhettä vaativan varhaiskasvatuksen ja vuorotyön viitoittamassa elämänvaiheessa:

”Lapsia ja perheitä kunnioitetaan. Lapselle se on hänen tarpeiden huomioimista ja hyväksyntää.”

Periaatteena on myös se, että jokainen aikuinen päiväkodissa pitää huolta ja kantaa vastuuta kaikista lapsista päiväkodissa, ei vain oman ryhmänsä lapsista. Tieto lapsesta kulkee myös vanhemmille. Tärkeää on molemmin puoleinen luottamus ja avoimuus lasta koskevista asioista:

”Tasapuolisuus, reiluus ja hyvät tavat.”

Lasten ikähaarukka on laaja, he ovat yksi–viisivuotiaita. Ryhmissä on myös sisaruksia ja se selittää ison ikäeron lasten välillä.

Lasten aamut voivat alkaa aikaisin, jopa kello viisi. Normaalisti kello 6.30:n aikaan paikalla voi olla kymmenenkin lasta. Lapsia saapuu koko aamupäivän ajan, vielä puolelta päivin saapuu useampikin lapsi paikalle. Viikonloppupäivistä toinen vastaajista totesi seuraavasti:

”Lauantait ovat kyllä olleet hiljaisempia päiviä, mutta joukkoon mahtuu sellainenkin päivä, jolloin paikalla oli 14 lasta.”

Päivät vaihtelevat vanhempien työvuorojen mukaan. Lapset ovat pitkään illalla hoidossa, ja tullaan aikaisin seuraavana aamuna. Tämä vaikuttaa lasten vireystilaan. Vireystilan lasku onkin huomioitava, lapset ovat itkuisia, väsyneitä ja kiukkuisia. Pienemmät nukahtavat ruokapöytään, eivätkä he jaksaa syödä lounaalla. Lapset kokevat turvattomuutena sen, kun he eivät tiedä, kuka heidät hakee hoidosta ja monelta haetaan. Isommat kyselevät ja varmistelevalt pitkin päivää onko huomenna aamu- vai iltavuoro ja ketä kavereita on hoidossa. Tästä toinen vastaajista totesi seuraavasti:

”Lapset varmistelevalt, milloin kuka hakee, kuka aikuisista on milloinkin vuorossa, ovatko kaverit samaan aikaan hoidossa?”

Ryhmissä lasten eri-ikäisyys on yksi suuri syy levottomuuteen. Pienet eivät jaksaa odottaa vuoroaan. Siirtymätilanteet ovat vaikeita, ja itku tulee, kun ei tiedetä, mitä tapahtuu ja miksi. Nuorempi totesi:

”Itku kertaantuu, kun yksi aloittaa itkun, se tarttuu ja melutaso nousee.”

”Tuttu struktuuri päiväjärjestyskuviointeen tuo turvaa ja vakautta.”

Apukeinoina käytetään lauluja ja leikkejä, jos joudutaan odottelemaan. Isommat lähtevät pukemaan ensin jo pukeneet valmiit lapset lähtevät ulos eivätkä jää sisälle odottelemaan muita. Vasta sitten alkaa pienten pukeminen ulos:

”Annetaan leikin jatkua kunnes toiset pukevat ensin.”

Pienryhmiä käytetään, esimerkiksi lapset jaetaan isoihin ja pieniin heille oman ikätason mukaista tekemistä:

Pienryhmien muodostaminen lähtee taas siitä, mitä tarpeita kullakin lapsella on ja millaiset ryhmät siten on viisasta luoda. Pienryhmän tulee olla riittävän pysyviä, sillä jatkuva vaihtuminen ei tuo sitä tulosta, mitä toivotaan, eikä ryhmä muodostu turvalliseksi. Vanhempi lastentarhanopettaja totesi seuraavasti:

”Mitenpä vuorohoidossa pienryhmäkään voi olla pysyvä?”

”Toisaalta, eri-ikäiset lapset samassa ryhmässä voivat antaa positiivista mallia toisilleen ja oppia auttamista, empatiaa, innostaa uuden oppimisessa.”

Lasten annetaan leikkiä, se on tämänikäisten tärkein toimintatapa. Lapset opettelevat sosiaalisia taitoja. Vanhempien ja lastentarhanopettajan kanssa käydään keskusteluja lapsesta ja tietoja siirretään lapsen mukana ”siirtopalaverissa”, kun lapsi vaihtaa isompiaan ryhmään. Jokapäiväiset perushoidon tilanteet ja rutiinit tuovat turvallisuutta lapselle:

”Oma-aikuinen, sylittely, sanottaminen perushoitotilanteissa esimerkiksi nyt laitetaan sukka.”

Yhteistyö/kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuudesta puhuttaessa vastaukset menivät eniten ristiin. Kasvatuskumppanuus koettiin hankalaksi ja haastavaksi. Vastausta ei perusteltu, miksi se koettiin haastavaksi. Toisen vastaajan mielestä taas yhteistyö toimii jollain lailla:

”Kasvatuskumppanuus toimii melko hyvin.”

”Paremminkin voisi toimia joidenkin kanssa. Vanhemmilla on paljon vaatimuksia.”

Vanhempien kanssa keskusteltiin heidän lastensa asioista. Vanhemmat ovat tuoneet esille omia toiveitaan ja näkemyksiään ja tietoa lapsesta. Kaikkien vanhempien kautta on myös lasten ääntä on kuunneltu: Vanhemmat ovat kirjanneet lapsen toiveita päiväkodista, kaverisuhteista ja oppimisesta. Päivän tapahtumista on kerrottu hakijalle. Toisaalta hakija antaa omalla käytöksellään ymmärtää sen, onko hän kiireinen ja ehtiikö hän kuuntelemaan asian. Henkilökunta voi kokea sen niin, että lastaan hakeva ei ole kiinnostunut lapsen päivän tapahtumista.

Lastentarhanopettajat joutuvat paljon työssään vanhempien kanssa tilanteisiin, jossa ollaan eri mieltä asioista. Tämä on koettu hankalaksi asiaksi vanhempien kanssa tehdyssä yhteistyössä. Miten opastetaan vanhempia, jos lasten vaatteet tai kengät ovat liian pienet tai huomataan lapsen terveydessä muutoksia, joita vanhemmat eivät ole huomanneet tai tiedenneet tarkkailla? Miten suhtaudutaan siihen, jos on syntynyt väärinkäsityksiä tai vanhemmilta on tullut jostakin asiasta negatiivista palautetta? Vanhempi lastentarhanopettaja totesi tästä seuraavasti:

”Olemme käyneet pedagogisia keskusteluja myös silloin, jos me työntekijät olemme eri linjoilla joidenkin asioiden suhteen, esim. lapsen hoitoajoista. Miten suhtaudumme ja ilmaisemme asian vanhemmille, jos he eivät noudata sovittuja hoitovaroja, eivätkä ilmoita muutoksista.”

Nuorempi lastentarhanopettaja totesi yksinhuoltajien perheissä hoitoaikojen olevan pitempiä, kun sama aikuinen tuo ja hakee. Perhemuodoilla on oma merkityksensä. Yksinhuoltajaäidit tekevät pitkää työpäivää kaupan alalla, ja työ on usein iltapainotteista. Tällöin laajennettu hoitoaika ei riitä. Lapsi voi joutua vuoropäiväkotiin, joka voi sijaita aivan toisella puolella kaupunkia. Kahden vanhemman perheissä usein molemmat vanhemmat tekevät vuorotyötä tai käyvät työssä pitkän matkan takana. Tällöinkin lasten hoitoajat pitenevät.

Laajennetussa hoidossa olevat lapset tarvitsevat mahdollisimman normaalia oloa sekä turvalliset ja säännölliset ruokailu-, ulkoilu- ja lepoajat. Monet nuoret vanhemmat, joilla on vain yksi lapsi, tarvitsevat tietoa siitä, miten tärkeää säännöllisyys on lapsen elämässä:

”Yritetään ainakin, puhutaan vanhemmista positiivisesti, kannustetaan menemään hakijaa vastaan.”

”Mielestäni pystytään.”

Lastentarhanopettajat pyrkivät työssään tukemaan vanhemman ja lapsen välistä suhdetta myös silloin, jos perhe on hajonnut tai hajoamassa. Vanhempien kanssa tehdyllä yhteistyöllä tuetaan lapsen suhdetta, kumpaankin vanhempaan. Ne perheet, jotka tarvitsevat erityistä tukea, myös sitä saavat:

”Erityissä tuen tarpeissa olevissa perheissä tukea saa myös vanhempi tai vanhemmat ja tämä annettu apu auttaa myös lasta. Tuen avulla jaksaa vanhemmatkin. Silloin tuetaan myös lapsen ja vanhemman suhdetta.”

Nuoremman lastentarhanopettajan mukaan yhteydenpito lasten huoltajiin on työlästä:

”Yhteydenpidossa on haasteita. Kaikki ei katso viestejä tai niistä ei olla kiinnostuneita, vaikka ne huomattaisiin. Asiat pitää aina sanoa aina suullisesti, paperilla ja muistuttaa vielä.”

Ongelmia ja haasteita voi olla paljonkin yhteydenpidossa ja yhteistyössä vanhempien kanssa. Nuorempi vastaajista totesi, että jos sanotaan tai esitetään asia jotenkin huonosti, vaikka jotenkin töksäyttämällä, ylimielisesti tai liian kiireen kanssa, asia ei mene toivottulla tavalla perille. Vanhempi vastaaja totesi, että tiedonkulun pitäisi sujua myös työntekijöiden ja vanhempien kesken, muuten asiat mutkistuvat ja tulevat väärinkäsityksiä:

”Vuorotyön vuoksi vanhempia saattaa tavata harvoin, siksi puhelin ja sähköposti ovat tärkeitä.”

7.7 Tulosten yhteen veto sekä tutkimuksen arviointia

Ilmiöiden selittäminen on tutkimuksen tärkein tehtävä Kausaalinen selittäminen on varsin lähellä arkikielessä käytössä olevaa syitä ja seurauksia. (Uusitalo 2001, 99.)

Kausaalisuus todetaan tutkimuksessa kolmella ehdolla. Yhteisvaihtelusyyn ja -seurauksen tulee vaihdella (varioida) keskenään. Jos syyssä tapahtuu muutos, myös seuraamuksessa tulee olla muutos tai muutoksen todennäköisyys kasvaa. Vakiolla ei voida selittää muutosta. Asiallinen järjestys, syy on aina ennen seurausta. Tapahtuman järjestystä ei voi muuttaa. Kausaalisen liikkeensuunta on yksisuuntainen: tuleva ei voi olla nykyisyyden syy. Tutkimuskohdetta seurataan ajassa. Ajallinen järjestys on helposti todennettavissa.

Kolmannet tekijät eivät voi vaikuttaa tekijän yhteisvaihteluun. Kolmansien tekijöiden huomioon ottaminen asettaa päätelmille kovan ehdon: Onko kaikki tekijät otettu huomioon? Onko se mahdollista ja teoreettisesti perusteltua? Ei ole tarpeen huomioida kaikkia mahdollisuuksia, vaan ainoastaan sellaiset joiden huomioiminen on teoreettisesti mahdollista ja perusteltua. (Uusitalo 2001, 99–103.)

Nykytiedon mukaan ihmisen käyttäytymistä voidaan selittää kausaalisesti, mutta se ei ole ainoa selitystapa. Ihmisen käyttäytymistä ohjaavat myös ulkoiset voimat ja tilanteet esim. lapsuudentekijöillä. Ihminen valitsee käytöstapansa järkensä ja tavoitteiden mukaan. (Uusitalo 2001, 104.)

Koen tutkimuksen aiheeni mielekkääksi. Olen päässyt tarkastelemaan ja pohtimaan lastentarhanopettajien kokemuksia työstään. Keltikangas-Järvinen (2012) on selvittänyt tutkimuksessaan näkökulmaansa ”väsyneisiin ja levottomiin lapsiin.” Keltikangas-Järvisen tutkimus vastaa työtäni. Erona on se, että työni kohdistuu laajennettuun päivähoidon antaviin ryhmiin. Lapset olivat vuorohoidossa, mutta eivät kuitenkaan ole olleet yöä hoitopaikassaan. Lapset lähtevät kotiin yöksi tai siirtyvät vuoropäiväkotiin, jossa lapset voivat yöpyä.

Kalliala (2012) selvittää tutkimuksessaan päivähoidon laatua. Saamani tulokset olivat yhtenäisiä näiden aikaisempien tehtyjen tutkimusten kanssa. Päivähoidon laatu ja lasten pitkät hoitoajat nousevat esille myös työssäni. Näiden ongelmien kanssa painitaan monessa päiväkodissa eikä ainoastaan laajennetussa tai vuorohoidon antavissa ryhmissä. Otokseni oli pieni, mutta se ei kuitenkaan haitannut työtäni. Olihan lastentarhanopettajien ammattitaito, kokemus ja näkökulmaan tutkittavaan asiaan vuosien ajalta.

Tutkimuksen on oltava luotettava ja teoria muodostuksen luotettavuudella tarkoitetaan sen vapautta satunnaisista ja epäolennaisista tekijästä. Laadullisessa tutkimuksessa arvioidaan kokonaisuutta, jolloin sen sisäinen koherenssi eli johdonmukaisuus painottuu. (Varto 1996, 103–04.)

Tutkimuksessani en halunnut rajata vastauksia, vaan halusin saada lastentarhanopettajien näkemyksen tutkimusongelmiini. Tutkimuksen pääongelma 1: Miten opettaja pystyy tukemaan väsyneitä ja levottomia lapsia työssään? Alaongelmia olivat: Miten lapsen levottomuus ja väsyminen näkyy arjessa? Miten arjessa pystytään tukemaan väsyneitä ja levottomia lapsia? Tutkimuksen pääongelma 2: Miten toteutuu yhteistyö päivähoidon

työntekijöiden ja vanhempien välillä? Alaongelma: Miten kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa onnistuu laajennetussa päivähoitoryhmässä?

7.8 Päätelmiä

Tänä päivänä usean lapsen vanhempien työnantaja on liike-elämä tai teollisuus, joissa tehdään vuorotyötä ja työajat vaihtelevat päivittäin. Oman havaintoni lapset olivat väsyneitä, levottomia ja itkuisia. Aikaisin aamulla tulleet isommatkin lapset ovat hyvin väsyneitä, kun eivät olleet saaneet nukkua tarpeeksi yön aikana, kun nukkumaan käynti oli illalla viivästynyt. Aamulla itkettää ero äidistä tai isästä. Itkuisuus jatkui koko aamupäivän myös ulkoiltaessa. Sisään tultaessa ja käytäessä lounaalle väsyneemmät lapset nuku ruokapöytään ehtimättä edes maistaa ruokaansa.

Molempien lastentarhanopettajien mielestä yksi suuri syy lasten levottomuuteen oli lasten eri-ikäisyys isoissa ryhmissä (sisarusryhmä, joissa paikalla voi olla taaperoikäistä esikouluikäisiin lapsiin). Pienten lasten perushoitotilanteet sitoivat paljon aikaa ja se oli pois isommilta lapsilta, jotka kokivat jäävänsä vaille aikuisen huomiota. Pienet eivät jaksaneet odottaa vuoroaan. Siirtymätilanteet olivat vaikeita ja itku tuli, kun ei tiedetty, mitä tapahtuu ja miksi. Itku kertaantuu.” Kun yksi aloitti itkun, se tarttui” ja melutaso nousi.

Havaintoni oli, että isommilla lapsilla levottomuus näkyi, kun ei jaksettu oikein keskittyä mihinkään tekemisiin eikä leikkiin. Leikki vaihtui pian uuteen, kun kyllästyttiin ja riidat ja kinastelut lisääntyivät ja lapset aloittivat ”vaeltamisen” paikasta toiseen. Isommat lapset kyselivät ”Onko huomenna aamu- vai iltavuoro ja keitä kavereita oli hoidossa, kuka tulisi hakemaan, joko minut haettaisiin kohta?” Turvattomuuden tunteen vallitessa melutaso nousee, samoin lasten stressitaso ja levottomuus. Ollaankin kaaosmaisessa, muttei harvinaisessa tilanteessa.

Lasten tukeminen arjessa

Aikuistenkin toimintatavat tulisi huomioida, toiminta tapojen tulisi koostua sensitiivisyydestä. Aikuinen vastaa lapsen tunteisiin, turvallisuuteen, huomio, antaa emotionaalista tukea, vahvistaen ja selkeyttäen tarpeet. Sensitiivinen aikuinen tunnistaa lapsen tunnetilat herkästi. Aikuinen ei asetu lapsen yläpuolelle, vaan kohtelee lasta kunnioittavasti ja tasa-arvoisesti. (Kalliala 2012, 198.)

Vanhemman lastentarhanopettajan mukaan laajennetussa hoidossa olevat lapset tarvitsevat erityisen suurta ja mahdollisimman ”normaalia” oloa, turvalliset ja säännölliset ruokailu-, ulkoilu ja lepoajat. Stressitasoa voidaan vähentää ennakoimalla tiettyjen lasten itkuherkkyys ja ottamalla lapsi syliin jo ennen itkua alkua. Lohduttamalla ja rauhoittamalla saadaan itku vaimenemaan, ennen kuin se leviää kaikkien lasten pahaksi oloksi.

Nuorempi lastentarhanopettaja kertoi, että apukeinoina käytettiin lauluja ja leikkejä, jos jouduttiin odottelemaan. Pienimille lapsille kerrottiin ennakoivasti, mitä tulee tapahtumaan: *”Kohta puetaan ja mennään ulos.”* Pienille lapsille perushoitotilanteissa sanotaan tekemistä: *”Nyt laitetaan sukka jalkaan, seuraavaksi laitetaan kengät jalkaan.”* Isommat lähtevät pukemaan ensin ja pukeneet valmiit lapset lähtevät ulos aikuisen kanssa ulos. Vasta sitten jatketaan, seuraavaksi puetaan pienet valmiiksi ja ulos. *”Tuttu strukturi päiväjärjestyskuvioineen tuo turvaa ja vakautta.”* Laadukas varhaiskasvatus on monipuolista toimintaa ja se edellyttää eri tahojen yhteistyötä.

Mielestäni ryhmien kokoon tulisi kiinnittää enemmän huomioita, kun eri-ikäisten lasten enimmäiskokoja ei ole määritelty. Ryhmän kokoa säädellään epäsuorasti aikuisien määrän suhteessa lapsimäärään. Isossa ryhmässä, jossa on eri-ikäisiä lapsia, syntyy varmasti ongelmia, kun tähän soppaan lisätään vielä osa-aikaiset, lapset keitos on aikamoinen.

Tämän keitoksen ollessa pienissä, ahtaissa ja sopimattomissa tiloissa vaaditaan työntekijöitä todella taitoa hämmentää tätä soppaa. Lapset eivät valita, mutta lasten levottomuus näkyy näissä ryhmissä päivittäin.

Ärtyneisyys ja huonokäytöksen kontrolli on yhteydessä stressiin. Myös lasten sosiaalinen kompetenssi eli kyky tulla toimeen muiden kanssa ja kyky ratkaista sosiaalisia ongelmia laskee, kun stressin taso nousee. Lapselle annettu mahdollisuus pieneen lepoon aamupäivällä laskee kortisolitasoa. Eikä pieni lepo vaikuta lapsen päiväuniin päinvastoin mukaan ”päikkäreillä” nukuttaa paremmin. (Siren-Tiusanen 1996, 19.)

Mielestäni hyvin poikkeavat tilanteet ja olosuhteet vaikuttavat lapsen stressiin. Iltapäivisin, kun lasten stressitaso ja pettymystensietokyky on alhainen riidat ja melutaso lisääntyvät. Eikä lasten kesken rakentaviin ongelmanratkaisuihin ei löydy taitoja, vaan pettymykset ja frustraatiot lisääntyvät. Iltapäivisin tulisikin olla henkilökuntaa enemmän paikalla, jotta pystytään antamaan lapsille mielekästä ja ikätasoista puuhaa ja välttämään levottomuuden aiheutumasta tilanteesta. Ryhmien säätely ja jakaminen on edellytys hyvälle varhaiskasvatukselle. Pienryhmissä työntekijällä on mahdollisuus kohdata lapset yksilöl-

lisesti ja se vaatii paljon monipuolista osaamista. Ympäristön vaikutus lasten mielialaan ja kontrolliin ei ole uusi tieto. Lapselle erilaiset kasvu ympäristöt on tärkeitä ja ne muokkaavat ja kasvattavat hänen taitojaan.

Yksilöllistä tukea annetaan lapselle jossakin vaiheessa, jos todetaan, että lapsen kehitys sitä vaatii. Lastentarhanopettajalla tulee olla hyvä perusosaaminen varhaiskasvatuksessa ja lapsen kehityksen tuntemisessa. Tällöin hän pystyy tunnistamaan ne lapset, jotka ovat tuentarpeessa. Tuen antamisessa tarvitaan yhteistyötä vanhempien ja omaa kasvattaja aikuista, jotka toimivat yhteistyössä. Tarvittavaa tukea annetaan verkostoyhteistyöllä, jota tehdään varhaiskasvatuksen linjausten mukaisesti koskien lasta ja koko perhettä palvelevana verkostona. Verkostotyön avulla pystytään seuramaan lapsen kasvua ja kehitystä ja tarvittaessa ohjataan perhettä hakeutumaan oikeaan palveluun. Verkostotyön tavoite on varhainen puuttuminen riski tilanteissa. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 32.)

Ne lapset, jotka Lappeenrannassa tarvitsevat erilaisia tukitoimia sijoittuvat ensisijaisesti kotia lähellä olevaan päiväkotiin koko- tai osapäiväryhmään tai perhepäivähoitoon. Lapsilla, jotka tarvitsevat tehostettua tai erillistä tukea, on oikeus henkilökohtaiseen avustajaan. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 32.)

Lasta tukevat yksilölliset tavoitteet, jossa on huomioitu lapsen vahvuudet, kehittyminen ja oppimisenresurssit (kuva 4):

Kuva 4. Vuorohoidossa huomioitavia kannalta tärkeitä asiat, joilla tuetaan myös lapsen kehitystä. (Karila & Nummenpää 2001, 22.)

Päivähoitolain mukaan hyvässä vuorohoidossa huomioidaan ryhmän koko. Lapsiryhmän kasvatusvastuullisella voi olla seitsemän yli kolmevuotiasta kokopäivälasta tai neljä alle kolmevuotiasta, ja henkilökunnan määrä tulee olla riittävä. Näin mahdollistetaan lapselle turvallinen vuorohoito iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Lapsen ja aikuisen suhde on onnistuneen vuorovaikutuksen tulos.

Varhaiskasvatusympäristöön kuuluvat rakennetut tilat ja lähiympäristö, joita pystytään muokkaamaan ajan ja tarpeen mukaan. Oppimiseen innostava ympäristö herättää lapsissa mielenkiintoa, kokeilunhalua, uteliaisuutta ja samalla se kannustaa lasta toimimaan ja ilmaisemaan itseään.

Subjektiiivinen päivähoito-oikeus tällöin vanhemmilla on mahdollisuus valita alle kolmevuotiaan lapsen hoitomuoto kotona, kunnallisessa tai yksityisessä päivähoidossa. Henkilöstön työaika ja pysyvyys vuorohoidossa käytetään samaa linjausta, kun ”päivä” päivähoidossa, henkilökunnan ja lastenmäärä tulee suhteessa toisiinsa, jotta voidaan turvata lapselle rauhallinen ja turvallinen vuorohoito. Esiopetuksen tavoitteena on hyvinvoiva lapsi, joka toimii aktiivisesti ja omaksuu leikin kautta uutta ja kasvaen koululaiseksi.

Erityislapset

Erityistukea annetaan niille lapsille, joiden ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida muuten järjestää. Kasvun edellytykset ovat voineet heiketä vamman, sairauden, toimintavajavuuden tai kasvuympäristön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. Erityinen tuki muodostuu erityisentuen päätöksen perustuvasta erityisopetuksesta ja erityisopetuksen tukimuodoista. (Lappeenrannan esiopetuksen opetussuunnitelma. 2010, 29.) Näistä kaikista osasista koostuu vuorohoidossa olevalle lapsille hyvä ja laadukas kokonaisuus ja pystytään tukemaan myös yksittäistä lasta.

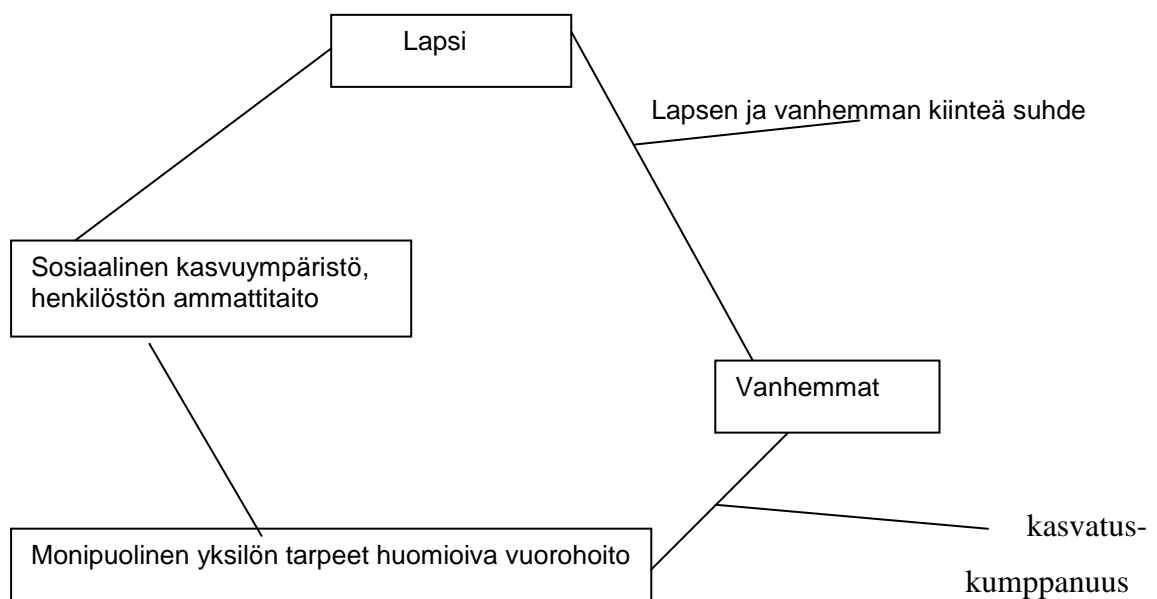
Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Tällöin yhdistyy kahden tahon vanhempien ja henkilöstön tiedot ja kokemukset lapsen parhaaksi. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 29.)

Tässä kysymyksessä vastaukset menivät eniten ristiin. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan lasten kasvun, kehityk-

sen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Tällöin yhdistyy kahden tahon vanhempien ja henkilöstön tiedot ja kokemukset lapsen parhaaksi. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 29.)

Nuorempi vastaajista totesi kasvatuskumppanuudesta kyselyssä, että ”*Paremminkin voisi toimia joidenkin kanssa. Vanhemmilla on paljon vaatimuksia.*” Kasvatuskumppanuus koettiin hankalaksi ja haastavaksi. Vastausta ei perusteltu, miksi se koettiin haastavaksi. Toinen vastaajista totesi toisaalta kasvatuskumppanuuden toimivan melko hyvin.

Kuva 5. Kasvatuskumppanuus on laadukasta hoidosta koostuva turvallinen ja kiinteä suhde, joka tukee lapsen ja vanhemman ja päivähoitohenkilökunnan yhteistyötä.

Lapsen ja vanhemman välinen kiinteä suhde on lähtökohtana. Vanhempien ja päivähoitohenkilökunnan yhteistyö muodostaa kasvatuskumppanuuden. Kasvatuskumppanuuteen kuuluu lapsen monipuolinen ja yksilön tarpeet huomioiva vuorohoito sen lisäksi myös on päiväkodin sosiaalinen kasvuympäristö ja henkilöstön ammattitaito. (Kuva 5.)

”Vanhempien kanssa oli keskusteltu heidän lastensa asioista” kertoi vanhempi lastentarhanopettaja. Vanhemmat olivat tuoneet esille omia toiveitaan ja näkemyksiään päivähoitosta ja tietoa lapsesta. Kaikkien vanhempien kautta on myös ”lasten ääntä” on kuunneltu: vanhemmat ovat kirjanneet lapsen toiveita päiväkodista, kaverisuhteista ja oppimisesta. Lapsen päivän tapahtumista oli kerrottu hakijalle. Toisaalta hakija antaa omalla käy-

töksellään ymmärtää sen onko hän kiireinen ja ehtiikö hän kuuntelemaan asian. Henkilökunta voi kokea kuuntelemattomuuden niin, ettei hakija ole kiinnostunut lapsen päivän tapahtumista.

Lastentarhanopettajat joutuivat usein työssään vanhempien kanssa tilanteisiin, jossa ollaan erimieltä asioista ja tilanteista, ja tämä on koettu hankalaksi asiaksi vanhempien kanssa tehdyssä yhteistyössä. Samoin, jos hoitajan ja vanhempien yhteisymmärryksessä on kielimuuri, vanhemmat eivät ymmärrä tarpeeksi suomea ja hoitaja eivät osaa puhuttua kieltä, eikä tulkkia ole käytössä päivittäin. Miten saadaan asiat kerrottua niin, että vanhemmat ymmärtävät, että tarkoitus on hoitaa mahdollisimman hyvin heidän lastaan? ”*Kulttuurilliset erot ja tavat tuovat oman haasteensa työhön*”, totesi nuorempi lastentarhanopettaja.

Mitä tapahtuu, jos vanhemman ja hoitajan välinen suhde ei toimi? Miten opastetaan vanhempia, jos lasten vaatteet tai kengät ovat liian pienet tai huomataan lapsen terveydessä muutoksia, mitä vanhemmat eivät ole huomanneet tai tienneet tarkkailla. Miten suhtaudutaan siihen, jos on syntynyt väärin käsityksiä tai vanhemmilta on tullut jostakin asiasta negatiivista palautetta? Vanhempi vastaajista totesi seuraavasti:

”Olemme käyneet pedagogisia keskusteluja myös silloin, jos me työntekijät olemme eri linjoilla joidenkin asioiden suhteen, esim. lapsen hoitoajoista. Miten suhtaudumme ja ilmaisemme asian vanhemmille, jos he eivät noudata sovittuja hoitovaroja, eivätkä ilmoita muutoksista.” totesi vanhempi lastentarhanopettaja.

Lastentarhanopettajat pyrkivät työssään tukemaan vanhemman ja lapsen välistä suhdetta myös silloin, jos perhe on hajonnut tai hajoamassa perheen tukeminen on tärkeää työtä. Vanhempien kanssa tehdyllä yhteistyöllä tuetaan lapsen suhdetta kumpaankin vanhempaan.

Vanhempien haluttomuus yhteistyöhön varhaiskasvattajien kanssa koettiin haasteena. Vuorotyön ja pitkien hoitovuorojen takia yhteydenpito vanhempien ja päiväkodin kanssa teettää paljon työtä. Puhelin ja sähköposti ovat tärkeitä työvälineitä. Tietokoneen käyttömahdollisuus olisin oltava kaikissa ryhmissä.

Lastentarhanopettajan ja vanhempien välistä yhteistyötä ja kasvatuskumppanuutta tulisi parantaa. Vanhemmat tulisikin ottaa mukaan varhaiskasvatukseen. Yhteistyöhön saattaa vaikuttaa lastentarhanopettajien ja varhaiskasvatushenkilökunnan vaihtuvuus. Yhteis-

työn luominen vanhempiin teettää työtä. Turhaudutaan, kun vanhemmat eivät ole kiinnostuneita yhteistyöstä. Päiväkodin jättämät viestit jäävät lokeroihin eikä niitä lueta. Yhteisen linja löytyminen henkilökunnan ja vanhempien kesken vaatii keskusteluja, ystävällisyyttä ja keskinäistä kunnioitusta. Yhteistyösuhteen laatu on onnistuneen vuorovaikutuksen tulos. Koetun yhteistyösuhteen keskeisinä asioina pidetään tyytyväisyys palveluntarjoavan toimintaan, luottamukseen ja sitoutumiseen. (Pihlaja 2010, 191.)

Vanhemman lastentarhanopettajan mielestä työstä johtuva kiire vaikuttaa siihen, ettei ehditä keskustella oman ryhmän aikuisten ja muun henkilökunnan eikä vanhempien kanssa kunnolla. Päästäisiinkö kiireen tunnusta pois, jos jokainen ammattiryhmä tekisi oman ammattiin kuuluvat työt? Tällöin työtehtävät selkiintyisivät. Lastentarhanopettaja vastaa kasvatus-, opetus- ja hoitotyön kokonaisuudesta.

Mielestäni ammattitaitoisen lastenhoitajan näkemystä ei pidä kuitenkaan väheksyä ja yhteisillä keskusteluilla henkilökunnan välillä olisikin käytävä, jotta kaikki tieto ja kokemus lapsesta saataisiin käyttöön lapsen parhaalla vuorohoidolla ja varhaiskasvatuksella. Kiireetön ja rauhallinen perushoito ja lapsella mahdollisuus leikkiin ovat tärkeitä näkökohtia lapsen hoitopäivässä.

8 POHDINTAA

Aineistoa purkaessa nousi esille joitain asioita, jossa olisin voinut toimia toisin. Avoimilla kysymyksillä pyrin laadukkuuteen, mutta kysymyslomaketta olisin voinut hioa vieläkin enemmän ja tarkastella sitä vastaajien näkökulmasta. Ehkä kysymyksiä olisi pitänyt olla enemmän.

Aluksi vastausten tulkitseminen oli haasteellista, kun aina ei ollut selvää, mitä vastaaja halusi viestittää. En saanut valitettavasti vastauksista ihan sitä, mitä halusin. Johtuiko se siitä, ettei vastaamiseen ollut perehdytty kunnolla ja asiaan oltu syvennytty tarpeeksi ja siksi vastaukset jäivät vajaiksi. Vastaajien motivoituminen vastaamaan avoimiin kysymyksiin tuottaa tutkijalle kokemustietoa ja tuo vastaajan näkökulman esille.

Kysymysten laadintaa pitäisi paneutua vieläkin tarkemmin, lisäisin kysymyslomakseen myös monivalintakysymyksiä avointen kysymysten lisäksi. Oikeat ja hyvin laaditut monivalintakysymykset tuottavat myös laadukasta tutkimusaineistoa ja monivalintakysymykset tukevat avoimia kysymyksiä. Tällöin yhteenvedon tekeminen olisi helpompaa ja selkeämpää ja vastaukset tukisivat toisiaan paremmin.

Kokonaisuudessa olen tutkimukseen tyytyväinen. Olen saanut koottua hyvän tutkimuksen. Tehnyt lomakehaastattelututkimuksen, joka tukee tutkimustani. Kyselyyn osallistuvien määrä oli vain kaksi lastentarhanopettajaa, mutta siitä huolimatta olen saanut tietoa tärkeästä ja mielenkiintoisesta asiasta, jota on mahdollista hyödyntää vaikkapa jatkotutkimuksella. Tutkimus eteni järjestelmällisesti suunnitelmallisesti koko prosessin ajan.

Pohdin tutkimukseni luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä, jotka ovat muun muassa vastaajien perehtyneisyys lomakkeeseen ja vastaamiseen. Tutkijasta riippuvia tekijöitä ovat tutkimuksen tulosten hyödynnettävyys vähäisestä vastaajamäärästä huolimatta. Olen saanut paljon tietoa tutkimuksestani. Pystyn hyödyntämään niitä työssäni ja jatkotutkimuksissa.

Jatkotutkimusaiheet nousivat esille työstäni. Miten lastentarhanopettajan työtä voisi kehittää, jotta työn kiireellisyys vähenisi? Miten vanhempien kanssa käytyjä kasvatuskeskusteluja saataisiin lisättyä ja kehitettyä? Miten vanhemmat saataisiin paremmin mukaan päiväkodissa tehtävään yhteistyön? Kuinka tiedonkulkua voitaisiin parantaa henkilökunnan ja vanhempien kesken? Miten pienryhmätoimintaa voitaisiin vielä kehittää?

Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut mukavaa, Paulo Coelho kertoo sen lyhykäisyydessään.

”Huomasin,

että etsiminen voi olla yhtä mielenkiintoista kuin löytäminen.”

LÄHTEET

- Alho-Kivi, H., Nyström, M. & Keskinen, S. 2010. Tuhmia vai kilttejä? Perhepäivähoidajien näkökulmia lapsuuteen ja lapsiin. Teoksessa: Korhonen, R., Rönkkö, M.-L. & Aerila, J. (toim.) Pienet oppimassa - kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Turku: Uniprint.
- Aerila, J.-A., Kinon, J. & Pöntelin, R. 2010. Kielenopettaminen ja vuorovaikutus 4–5-vuotiaiden lasten ryhmässä. Teoksessa: Korhonen, R., Rönkkö, M.-L. & Aerila, J. (toim.) Pienet oppimassa - kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Turku: Uniprint.
- Haliseva-Lehtinen, A.-M. 2012. Vuorohoidon tarve kasvaa nopeammin kuin hoidon tarjonta. Helsingin Sanomat 18.2.2012.
- Heikka, J., Hujala, E. & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi–havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Vantaa: Multiprint Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2012. Tutki ja kirjoita. 15.–16. painos. Hämeenlinna: Paino. Kariston Kirjapaino Oy.
- Hongisto, P. 2011–2012 Varhaiskasvatuksen Reppu-toiminta. Lappeenrannan kaupunki.
- Järventaus, H., Moisala, M. & Toivakka, S. 1999. Tutkimalla oppii. Tutkimuksen teko-opas. Porvoo: WSOY. Kirjapainoyksikkö.
- Kansonen, M. 2006. Taito taimet kasvattavat 100 - vuotta lastentarhantytöitä Lappeenrannassa. Jyväskylä: Gummerus. Kirjapaino Oy.
- Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Teoksessa: Aikuisten päätöksiä ja kokemuksia päivähoidossa. Oy Gaudeamus Helsinki: University Press Oy. Yliopistokustannus.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienten lasten sosiaalisuus. WSOY.

Kinos, J., Karila, K. & Palonen, T. 2010. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen tapahtumat päivähoiton ja varhaiskasvatuksen kentällä. Teoksessa: Korhonen, R., Rönkkö, M.-L. & Aerila, J. (toim.) Pienet oppimassa - kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Turku: Uniprint.

Kinos, J., Kinos, S. & Niemelä, R. & Selinummi A.-K. 2010. Kakadu- ja lintubongaus -sanatiedeprojektit lapsilähtöisen pedagogiikan toteuttajina erityiskoulussa. Teoksessa: Korhonen, R., Rönkkö, M.-L. & Aerila, J. (toim.) Pienet oppimassa - kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Turku: Uniprint.

Korhonen, R., Rönkkö, M.-L. & Aerila, J. (toim.) 2010. Kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Teoksessa: Korhonen, R., Rönkkö, M.-L. & Aerila, J. (toim.) Pienet oppimassa - kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Turku: Uniprint.

Korkeamäki, R.-L. 2011. Kieli ja vuorovaikutus oppimisympäristössä. Teoksessa: Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. (toim.) Lapsi ja kieli - kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy. Yliopistopaino.

Kuntaliitto. 2009. Saatavissa: www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/yleiskirjeet-lausunnot/.../default.aspx [viitattu 6.4.2012].

Lappeenrannan esiopetussuunnitelma 2010.

Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma. Uudistettu versio. Kesäkuu 2010.

Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2005.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi: Pedatieto.

Ojala, M. 1993. Suomalaisen varhaiskasvatuksen erityispiirteitä. Teoksessa: Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. Jyväskylä: Kirjayhtymä.

Perhetyö. 2012. Sosiaaliportin internetsivut. Päivitetty 29.8.2012. Saatavissa: www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/.../perhetyo [viitattu 16.9.2012].

Pihlaja, P., Kinos, J. & Mäntymäki, M. 2010. Päivähoitosuhteen laadun komponentit – vanhempien kokemukset päivähoitosuhteesta. Teoksessa: Korhonen, R., Rönkkö, M-L. & Aerila, J. (toim.) Pienet oppimassa - kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Turku: Uniprint.

Päivähoito. Lappeenrannan kaupungin internetsivut. Saatavissa:
<http://www.lappeenranta.fi/Suomeksi/Palvelut/Paivahoito.iw3> [viitattu 1.11.2012].

Päivähoitolaki 1973/36.

Salovaara, O. 2012. Tax-free-kauppaa tehtiin viime vuoden tahdissa. Etelä-Saimaa.
5.1.2012.

Siren-Tiusanen, H. 1996. Saako lapsi nukkua, liikkua ja elää omassa rytmissään. Näkökulmia nuorempien päiväkotilasten kuormittuvuuteen. Jyväskylä: LIKES-tutkimuskeskus.

Säkinen, S. 2011. Lasten päivähoito 2010 - kuntakyselyn osaraportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr37_11.pdf [saatavissa 6.2.2012].

Toivanen, T. 1999. Empiirinen Sosiaalinen tutkimus. Filosofia ja metodologia. Porvoo: WSOY. Kirjapainoyksikkö.

Uusitalo, H. 2001. Tiede, tutkimus ja tutkielma – johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WS Bookwell Oy.

Opettajien kysymykset

Taustaa:

1. Kauanko olet tehnyt lastentarhanopettajan työtä?

Millainen on nykyinen ryhmäsi?

Mikä on työaikasi viikossa?

Ryhmäsi muut aikuiset montako teitä on?

Tekevätkö ryhmän aikuiset kaikki kaikkea?

2. Työ laajennetussa ryhmässä on...

2.1. Mitä laajennettu päivähoito on teidän ryhmässä?

2.2. Mitä vaatimuksia työ laajennetussa ryhmässä tuo?

2.3. Mitkä ovat työtä ohjaavat periaatteet ja käytäntöjä pidät keskeisinä?

2.4. Onko teillä mahdollisuus työyhteisönä keskustella työstä suunnitella työviikkoa yms.

2.5. Miltä tuntuu, kun suunniteltu juttu ei toteudu jostain syystä?

3. Hyvinvointia ryhmässä

3.1. Ryhmäsi lapset, minkä ikäisiä he ovat?

3.2. Mihin aikaan lapset tulevat hoitoon?

3.3. Näkyykö lapsissa se, että hoito-aika vaihtelee?

3.4. Onko ryhmässasi levotonta? Miten yritätte ehkäistä sen?

3.5. Kun ryhmässä on eri-ikäisiä lapsia, kasvu ja kehitys ”kulkee” eri tahtiin miten huomioitte tämän?

3.6. Miten pystytte tukemaan alle 3-v hyvinvointia?

4. Yhteistyötä/kasvatuskumppanuus

- 4.1. Kasvatuskumppanuus toimiiko se vanhempien kanssa?
- 4.2. Miten erilaiset perhemuodot vaikuttavat laajennetun päivähoidon tarpeeseen ja sisältöön?
- 4.3. Pystytäänkö tukemaan lapsen ja vanhemman suhdetta?
- 4.4. Mitä ongelmia tai haasteita yhteydenpito ja yhteistyö lasten vanhempien kanssa voi sisältää?

Kiitos, kun jaksoit vastata. Muista palauttaa!